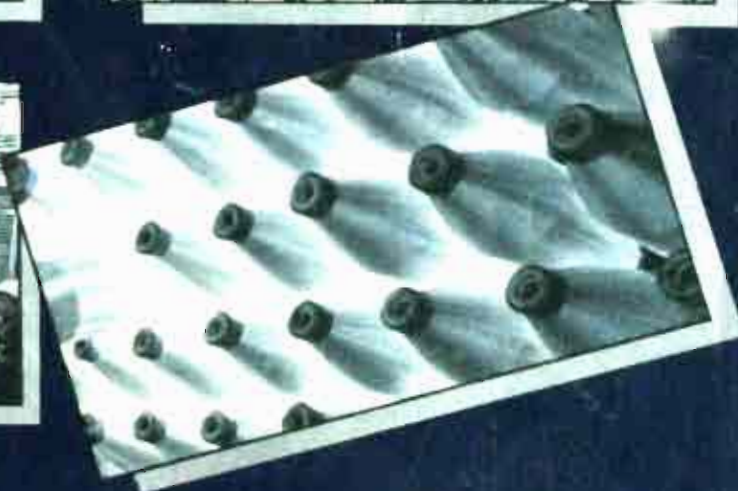


# การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ของอุตสาหกรรมไทยในเศรษฐกิจโลก



จัดโดย

เศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ร่วมกับ

อุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และ บริษัทจัดการอุตสาหกรรม จำกัด  
สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

วันพฤหัสบดีที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๔๐

ณ ห้อง Watergate Ballroom โรงแรม Amari Watergate

ISBN 974-636-900-8

## เอกสารประกอบการสัมมนา

### เรื่อง

การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทยใน  
เศรษฐกิจโลก

Strengthening Competitiveness of Thai Industries  
in the World Economy

### จัดโดย

|                       |                                      |
|-----------------------|--------------------------------------|
| ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ | บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย |
| คณะเศรษฐศาสตร์        | ร่วมกับ และ                          |
| จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย | บริษัทจัดการอุตสาหกรรม จำกัด         |

วันพฤหัสบดีที่ 5 มิถุนายน 2540

ณ ห้อง Watergate Ballroom โรงแรม Amari Watergate

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ISBN 974-636-900-8

บรรณาธิการ ดร.จารุมา อึ้งกุล

พิมพ์ครั้งที่ 1 จำนวน 1,000 เล่ม

บริษัท บุญศิริการพิมพ์ จำกัด โทร. 579-2957

ลิขสิทธิ์ของ

ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

## คำนำ

ในปัจจุบันนี้ภาคอุตสาหกรรมโดยเฉพาะภาคการผลิตเพื่อการส่งออกได้ทวีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น และนับเป็นจักรกลสำคัญที่ผลักดันให้เศรษฐกิจไทยขยายตัวอย่างรวดเร็วในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ซึ่งการพัฒนาอย่างรวดเร็วนี้ก่อให้เกิดปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ ภายในประเทศ ในขณะที่เดียวกันการแข่งขันทางการค้าของโลกก็ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น มีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ มีการเปิดประเทศของกลุ่มประเทศที่มีการปกครองแบบสังคมนิยม ประเทศต่าง ๆ ในโลกมีการดำเนินการผลิตตามกลไกตลาดมากขึ้น การที่ประเทศไทยจะสามารถก้าวไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ได้สำเร็จในอนาคตอันใกล้นี้ ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทยในเศรษฐกิจโลกอย่างเร่งด่วน โดยที่ภาครัฐบาลและภาคเอกชนจะต้องมีความสามารถที่จะปรับเปลี่ยนนโยบายและมาตรการต่าง ๆ รวมทั้งมีการใช้กลยุทธ์ใหม่ ๆ ในอันที่จะเพิ่มความแข็งแกร่งในการแข่งขันกับนานาประเทศที่มีประสิทธิผลในทางปฏิบัติตามลำดับความสำคัญ ภายในกรอบเวลาที่เหมาะสมเพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะการแข่งขันทางการค้าในโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

เนื่องจากความสำคัญดังกล่าว จึงเป็นจุดเริ่มต้นให้ทางศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และฝ่ายวิจัย บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ได้ร่วมกันจัดสัมมนาเรื่อง “การรักษาไว้ซึ่งความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมส่งออกของไทย” ในวันที่ 28 มิถุนายน 2537 ที่โรงแรม Novotel Bangkok โดยได้รับการสนับสนุนทางการเงินจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย การสัมมนานี้จัดขึ้นเพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิในภาครัฐบาล ภาคเอกชนและนักวิชาการ ว่าหากจะมีการศึกษาวิจัยในหัวข้อนี้ แนวทางใหม่ ๆ ในทางการวิจัยควรจะเป็นอย่างไร? หลังจากนั้นทำให้เกิดการรวมกลุ่มของนักวิชาการจาก 3 สถาบัน คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้ร่วมมือกันพัฒนาโครงร่างโครงการวิจัยเพื่อให้เกิดการศึกษาวิจัยอย่างลึกซึ้งภายใต้หัวข้อใหญ่ “การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทยในเศรษฐกิจโลก” โดยแบ่งข้อเสนอโครงการวิจัยออกเป็น 8 ส่วนย่อย ใน 3 ส่วนแรกเป็นการมองภาพทางด้านมหภาค โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาสถานภาพความสามารถในการแข่งขันของไทยในเศรษฐกิจโลก ศึกษาว่ารัฐบาลควรมีนโยบายและมาตรการอย่างไร เพื่อเพิ่มสมรรถภาพในด้านการแข่งขัน สถาบันต่าง ๆ ควรจะมีบทบาทในการเพิ่มความแข็งแกร่งในการ

แข่งขันของอุตสาหกรรมไทยในตลาดโลกอย่างไร สำหรับ 5 ส่วนหลังเป็นโครงร่างโครงการวิจัยที่ต้องการเจาะลึกลงไปเป็นรายอุตสาหกรรม 5 อุตสาหกรรม ได้แก่ อุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร อุตสาหกรรมสิ่งทอ อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และอุตสาหกรรมปิโตรเคมี การที่คณะทำงานเลือกอุตสาหกรรม 5 กลุ่มนี้เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมเป้าหมายของการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (2535-2539) การที่เลือก

อุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร เพราะเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มแก่สินค้าเกษตรโดยตรง ซึ่งประชากรส่วนใหญ่ของไทยยังคงประกอบอาชีพอยู่ในภาคเกษตรกรรม

อุตสาหกรรมสิ่งทอ เป็นอุตสาหกรรมที่นำรายได้ ซึ่งเป็นเงินตราต่างประเทศให้แก่ประเทศไทยเป็นอันดับ 1 มาเป็นเวลานานต่อเนื่องกันหลายปี เป็นอุตสาหกรรมที่เป็นแหล่งว่าจ้างแรงงานของประเทศ และเป็นอุตสาหกรรมที่มีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่จะต้องมีการปรับปรุงโครงสร้าง

อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า รวมทั้ง อุตสาหกรรมปิโตรเคมี ต่างก็เป็นอุตสาหกรรมพื้นฐานที่สำคัญยิ่ง หากประเทศไทยสามารถพัฒนาอุตสาหกรรมทั้ง 2 นี้ได้สำเร็จ จะก่อให้เกิดความแข็งแกร่งแก่อุตสาหกรรมอื่น ๆ ดังนั้นความสำเร็จของการพัฒนาอุตสาหกรรมของไทย จึงขึ้นอยู่กับความสามารถของประเทศที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นฐานทั้ง 2 นี้

อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ เป็นอุตสาหกรรมที่มีการเคลื่อนย้ายฐานการผลิตมาจากประเทศที่มีระดับการพัฒนาสูงกว่าประเทศไทยเข้าสู่ประเทศไทย สัดส่วนการส่งออกของอุปกรณ์เครื่องไฟฟ้าสูงเป็นอันดับ 3 รองจากผลิตภัณฑ์สิ่งทอ และผลิตภัณฑ์เกษตร อุตสาหกรรมนี้อาจจะถูกกระทบค่อนข้างมากจากการเปลี่ยนแปลงระบบการค้าของโลก

ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจศาสตร์ และ ฝ่ายวิจัย บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ได้ร่วมกันจัดสัมมนาครั้งที่ 2 ในหัวข้อเรื่อง “การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทยในเศรษฐกิจโลก” ในวันที่ 6 ธันวาคม 2537 ที่โรงแรม Grand Hyatt Erawan Bangkok โดยได้

รับการสนับสนุนทางการเงินจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย โดยวัตถุประสงค์หลักของการจัดสัมมนาในครั้งนั้นก็เพื่อที่จะระดมความคิดจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งในภาครัฐบาลและภาคเอกชน นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์เพื่อนำมาปรับปรุงโครงร่างการศึกษาวิจัยให้มีความสมบูรณ์มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เนื่องจากคณะทำงานมีความเห็นสอดคล้องกับทางสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยว่า การเขียนโครงร่างโครงการวิจัยเป็นจุดสำคัญยิ่งในกระบวนการวิจัยทั้งหมด เพราะหากว่าการจัดสัมมนาในครั้งนั้นทำให้ได้มาซึ่งโครงร่างโครงการวิจัยที่ดีแล้วก็เท่ากับว่า การทำงานประสบผลสำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง

หลังจากที่คณะทำงานได้นำข้อเสนอแนะจากการประชุมมาปรับปรุงโครงร่างโครงการวิจัย 8 ส่วนแล้ว ทางศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงได้ส่งข้อเสนอการวิจัยชุด “การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทยในเศรษฐกิจโลก” ต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยเพื่อขอรับการสนับสนุนทางการเงินเพื่อทำวิจัยในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2538 ทางศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ได้รับการอนุมัติจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยให้ดำเนินการวิจัยในวันที่ 9 สิงหาคม 2538 โดยได้มีการลงนามเซ็นตัสสัญญาเงินทุนวิจัยในวันที่ 11 ธันวาคม 2538 ใช้เวลาดำเนินการศึกษาวิจัย 1 ปี 6 เดือน มี ดร.จารุมา อัทกุล เป็นหัวหน้าโครงการ คณะกรรมการชี้ทิศทางของโครงการวิจัยประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิในระดับแนวหน้าของประเทศ ที่มีประสบการณ์ในเรื่องดังกล่าวอย่างดียิ่ง ได้แก่

- ดร.ศุภชัย พานิชภักดิ์ (ประธานคณะกรรมการชี้ทิศทาง)  
ประธานคณะกรรมการการค้าเศรษฐกิจ สภาผู้แทนราษฎร
- คุณวิรัตน์ วัฒนศิริธรรม  
เลขาธิการ สนง.คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- คุณเผด็จภัย มีคุณเยี่ยม  
ผู้ตรวจราชการกระทรวง กระทรวงอุตสาหกรรม
- คุณกนก พงศ์พิพัฒน์  
ประธานกิตติมศักดิ์กลุ่มอุตสาหกรรมเหล็ก  
สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
- คุณกมลชัย ภัทโรดม  
กรรมการผู้จัดการใหญ่ บริษัทปิโตรเคมีแห่งชาติ จำกัด (มหาชน)

- คุณพงษ์ศักดิ์ อัสสกุล  
นายกสมาคมอุตสาหกรรมสิ่งทอไทย
- คุณวันชัย สมชาติ  
ผู้จัดการทั่วไป สมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูป
- คุณพรชัย บุญญกิจจินดา  
ผู้อำนวยการอาวุโสฝ่ายโรงงาน  
บริษัท ไดสตาร์ อิเล็กทริก คอर्ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)

โครงการวิจัยดังกล่าวแบ่งเป็นโครงการย่อย 8 โครงการ โดยมีคณะผู้ดำเนินการวิจัยประกอบด้วย

1. "การวิเคราะห์สถานภาพความสามารถในการแข่งขันของไทย  
ในเศรษฐกิจโลก"

|              |                                            |
|--------------|--------------------------------------------|
| นักวิจัย     | ดร.จารุมา อัสกุล (หัวหน้าโครงการย่อยที่ 1) |
|              | ดร.ไศตถิธร มัลลิกะมาส                      |
|              | ดร.สันติ ธีรพัฒน์                          |
|              | อ.สมบุญ รัตนพนากุล                         |
| ผู้ช่วยวิจัย | คุณระวี สมิตะมาน                           |

2. "นโยบายเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ"

|              |                                                    |
|--------------|----------------------------------------------------|
| นักวิจัย     | ดร.ไพฑูรย์ วิบูลชุตติกุล (หัวหน้าโครงการย่อยที่ 2) |
| ผู้ช่วยวิจัย | คุณจุฑาทิพย์ โอฟาริโกวิท                           |
|              | คุณวัชริน มีรอด                                    |
|              | คุณสกนธ์พรรณ เนียมประดิษฐ์                         |

3. "บทบาทของสถาบันในภาครัฐบาลและภาคเอกชนที่มีต่อการ  
เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทย"

นักวิจัย           ดร.อรุณ เกียรติสาร (หัวหน้าโครงการย่อยที่ 3)  
                          ดร.สุทธิพันธ์ จิราธิวัฒน์  
                          อ.รศดา เวชฎาพันธุ์  
ผู้ช่วยวิจัย       คุณพรณิศา เหล่าพวงศักดิ์  
                          คุณรัชพันธุ์ เขยจิตร

4. "การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร"

นักวิจัย           ดร.มาฆะสิริ เชาวกุล (หัวหน้าโครงการย่อยที่ 4)  
                          คุณบุญเต็ม ตีระวัฒนประเสริฐ  
                          คุณศานิต แก้วเอียน  
ผู้ช่วยวิจัย       คุณธนะปะณี มะลิซ้อน

5. "การเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของอุตสาหกรรมสิ่งทอ"

นักวิจัย           ดร.ธีระ อัครกุล (หัวหน้าโครงการย่อยที่ 5)  
                          คุณธีรพันธ์ ทันจิตต์  
                          คุณสุมาลี ด้านธำรงกุล  
                          คุณกฤติยา ศรีสุนารณ  
                          คุณสายสุรีย์ ศิริเลิศพิทักษ์กุล

6. "การเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า"

นักวิจัย           ดร.ธีระ อัครกุล (หัวหน้าโครงการย่อยที่ 6)  
                          คุณสุวิสาส์ กลัดแก้ว  
                          คุณจิราวิไล ธารณปกรณ  
                          คุณเกษม หาญชาญพานิชย์

7. "การเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของอุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้า  
และอิเล็กทรอนิกส์ของไทย"

นักวิจัย      คุณศิริกุล จงธนสารสมบัติ (หัวหน้าโครงการย่อยที่ 7)  
                  คุณเจริญเดช จิตรสกุลเกษ  
                  คุณเบญจพล จันทรเจริญ  
                  คุณอรอุมา แววศรี

8. "การเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของอุตสาหกรรมปิโตรเคมี"

นักวิจัย      ดร.พงศา พรชัยวิเศษกุล (หัวหน้าโครงการย่อยที่ 8)  
                  คุณรัชจรินทร์ พรชัยวิเศษกุล  
ผู้ช่วยวิจัย    คุณสุรางค์ รุกขอนันตกุล  
                  คุณจักรพันธ์ เด่งดวงบริพันธ์  
                  คุณพีรณัฐ แดงสกุล

ในช่วงเวลาที่คณะทำงานได้ดำเนินการศึกษาวิจัย ดร.ศุภชัย พานิชภักดิ์ (ประธานคณะกรรมการชี้ทิศทาง) และกรรมการชี้ทิศทางทุกท่านได้กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าอย่างยิ่ง เพื่อติดตามความก้าวหน้าของโครงการวิจัยอย่างละเอียดและใกล้ชิด รวมทั้งกำกับ ให้คำปรึกษา ข้อคิดเห็น อันเป็นประโยชน์ยิ่ง แนะนำแนวทางการปรับปรุงการวิจัยให้ถูกทิศทาง ให้ความอนุเคราะห์เรื่องข้อมูล ทำให้การศึกษามีความถูกต้องสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นและสามารถดำเนินการสำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดี คณะทำงานรู้สึกซาบซึ้งในความอนุเคราะห์ของคณะกรรมการชี้ทิศทางโครงการวิจัยและต้องขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมาในที่นี้

เนื่องจากโครงการวิจัยเรื่องดังกล่าว เป็นโครงการที่คณะทำงานวิจัยมีขนาดค่อนข้างใหญ่ มาจาก 3 สถาบันและประกอบด้วยโครงการย่อย 8 ส่วน ความสำเร็จของโครงการจึงขึ้นอยู่กับความร่วมมือของหัวหน้าโครงการย่อย คณะผู้วิจัย ผู้ช่วยวิจัย ของแต่ละโครงการย่อยที่ใช้ความ พากเพียรพยายามอย่างสูงที่จะทำงานให้บรรลุผลสำเร็จตามขั้นตอน กำหนดการทำงานของโครงการใหญ่ ถึงแม้จะต้องประสบกับอุปสรรคต่าง ๆ อาทิเช่น การถอนตัวของผู้วิจัยกลางคัน ความล่าช้าสืบเนื่องมาจากการติดต่อเข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อเก็บข้อมูลปฐมภูมิ ความล่าช้าด้วยเหตุที่ข้อมูลที่เก็บได้มีความน่าเชื่อถือไม่สูงนัก ทำให้ต้องมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ผู้ทำวิจัยป่วยในเวลาที่ยาว เป็นต้น เป็นเหตุให้การทำโครงการวิจัยมีความล่าช้า ทางศูนย์วิจัย  
เศรษฐศาสตร์จึงต้องขอสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยเพื่อขยายเวลาในการทำการศึกษ  
วิจัยถึง 3 ครั้ง แต่อย่างไรก็ตามการที่การศึกษาประสบผลสำเร็จจนถึงขั้นตอนสุดท้าย คือการจัด  
สัมมนาใหญ่เพื่อเผยแพร่ผลการศึกษาวิจัย นำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อเพิ่มขีดความ  
สามารถในการแข่งขันของเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมไทยในตลาดโลก ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์  
ต้องขอขอบคุณคณะทำงานโครงการวิจัยทุกคนที่ทุ่มเททำงานวิจัยอย่างเต็มที่ ทำให้งานวิจัยได้  
สำเร็จสมบูรณ์ตามกรอบเวลา ภายใต้งบประมาณที่จำกัด ตลอดจนให้ความร่วมมือกับทางศูนย์  
วิจัยเศรษฐศาสตร์อย่างดีมาโดยตลอด

แต่อย่างไรก็ตามต้องขอขอบพระคุณ ดร.บุญรักษ์ บุญญเขตมาลา ที่จุดประกายให้เกิด  
การสำรวจพรมแดนแห่งความรู้ จนถึงขั้นการพัฒนาให้เกิดเป็นโครงการวิจัยขึ้น ต้องขอ  
ขอบพระคุณศาสตราจารย์ นพ.วิจารณ์ พานิช ที่ช่วยให้คำแนะนำอย่างดียิ่งในการจัดการบริหาร  
โครงการวิจัยให้เกิดประสิทธิผลในทางปฏิบัติ ตลอดจนช่วยแนะนำแนวทางการปรับปรุงโครงการ  
วิจัยให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น ขอขอบพระคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่เห็น  
ความสำคัญของประเทศในอันที่จะเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมของไทย  
ในตลาดโลกโดยให้การสนับสนุนทางการเงินในการทำวิจัย ในการจัดการสัมมนาครั้งใหญ่ และใน  
การจัดพิมพ์เอกสารประกอบการสัมมนา

ขอขอบพระคุณบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี  
ในการจัดการสัมมนาตั้งแต่การจัดสัมมนาครั้งที่ 1 เพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิต่าง ๆ  
ในการร่วมทำการศึกษาวิจัย ในการจัดสัมมนาครั้งที่ 2 เพื่อนำเสนอโครงร่างการศึกษาวิจัยในเรื่อง  
ดังกล่าวและการจัดสัมมนาครั้งใหญ่นี้ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้เกียรติมาวิจารณ์ผลงานวิจัย  
ในวันสัมมนา

และท้ายที่สุดในกระบวนการจัดทำเอกสารประกอบการสัมมนาเล่มนี้ บรรณาธิการขอ  
ขอบคุณคุณระวี สมิตะมาน คุณพรนิภา มงคลพิศพร ที่พากเพียรช่วยตรวจทานความถูกต้อง  
ของหนังสือเทียบกับต้นฉบับให้มีความผิดพลาดน้อยที่สุด คุณศิริวรรณ ฐิติรุ่งโรจน์กุล ที่จัด  
เอกสารดังกล่าวให้อยู่ในรูปแบบที่สวยงามน่าอ่าน รวมทั้งประสานงานทางด้านการบริหารโครงการ  
วิจัย การจัดเตรียมการจัดสัมมนาใหญ่ อย่างแข็งขัน รวมทั้งขอขอบคุณบุคคลทุกคนที่เกี่ยวข้อง

แต่มิได้ระบุชื่อในที่นี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งที่ผลงานวิจัยที่คณะทำงานได้ทุ่มเททำงานจะได้มาซึ่งข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของไทยในตลาดโลกที่มีผลในเชิงปฏิบัติ

ดร.จารุมา อัฐกุล

**กำหนดการสัมมนาเรื่อง**  
**“การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทยในเศรษฐกิจโลก”**  
**จัดโดย**  
**ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**  
**ร่วมกับ**  
**บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย**  
**และ บริษัทจัดการอุตสาหกรรม จำกัด**  
**วันพฤหัสบดีที่ 5 มิถุนายน 2540**  
**ณ ห้อง Watergate Ballroom ชั้น 6 โรงแรม Amari Watergate**  
**สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)**

8.00-8.30 ลงทะเบียน

ดำเนินรายการสัมมนาโดย : รศ. แล ดิลกวิทยรัตน์

8.30-8.40 กล่าวเปิดการสัมมนาโดย รศ.ดร.สุมาลี ปิตยานนท์  
คณบดี คณะเศรษฐศาสตร์  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

8.40-9.00 ปาฐกถาพิเศษโดย ดร.อรัญ ธรรมโน  
ประธานกรรมการ  
บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

9.00-10.00 นำเสนอภาพรวมโครงการวิจัย “การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน  
ของอุตสาหกรรมไทยในเศรษฐกิจโลก”  
โดย ดร.ศุภชัย พานิชภักดิ์ (ประธานคณะกรรมการชี้ทิศทางโครงการวิจัย)

10.00-10.20 พักรับประทานอาหารว่าง

(Press Conference โดยคณะกรรมการชี้ทิศทางและหัวหน้าโครงการย่อย ณ ห้อง Bangkoknoi  
เวลา 10.20-11.20 น.)

10.20-10.50 **“การวิเคราะห์สถานภาพความสามารถในการแข่งขันของไทยในเศรษฐกิจโลก”**

โดย ดร.จารุมา อัฐกุล

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

10.50-11.05 **วิจารณ์โดย** ดร.รัชชัย ยงกิตติกุล

สมาคมธนาคารไทย

11.05-11.20 **คุณณรงค์ โชควัฒนา**

บริษัทบางกอกอกรับเบอร์ จำกัด

11.20-11.40 **เปิดอภิปรายทั่วไป**

11.40-12.40 **พักรับประทานอาหารกลางวัน**

ดำเนินรายการสัมมนาโดย : ดร.ชโยดม สรรพศรี

12.40-13.00 **“นโยบายเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ”**

โดย ดร.ไพฑูรย์ วัฒนสุทธิกุล

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

13.00-13.15 **วิจารณ์โดย** คุณเชิดพงษ์ สิริวิเศษ

กระทรวงอุตสาหกรรม

13.15-13.30 **ดร.สมศักดิ์ แด่มบุญเลิศชัย**

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

13.30-13.50 **เปิดอภิปรายทั่วไป**

13.50-14.10 **“บทบาทของสถาบันในภาครัฐบาลและภาคเอกชนที่มีต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทย”**

โดย ดร.อรุณ เกียรติสาร

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

14.10-14.25 **วิจารณ์โดย** ดร.สุรัชย์ สิริไกร

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

14.25-14.40 **ดร.วิฑิต รัชชตาตะนันท์**

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

14.40-15.10 **เปิดอภิปรายทั่วไป**

15.10-15.30 **พักรับประทานอาหารกลางวัน**

## **การสัมมนากลุ่มย่อย**

### **กลุ่มที่ 1      ห้อง Watergate Ballroom Section A**

ดำเนินรายการสัมมนาโดย : ดร.โสติดิธร มัลลิกะมาส

- 15.30-15.50      **“การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร”**  
โดย      ดร.มาฆะสิริ เขาวกุล  
                คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- 15.50-16.05      วิจัยโดย      คุณทรงชัย ไสแควตวารี  
                                กระทรวงพาณิชย์
- 16.05-16.20      คุณวิไล เกียรติศรีชาติ  
                                สมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูป
- 16.20-16.50      เปิดอภิปรายทั่วไป
- 16.50-17.00      ปิดการสัมมนาโดย      คุณวันชัย สมจิต

### **กลุ่มที่ 2      ห้อง Watergate Ballroom Section B**

ดำเนินรายการสัมมนาโดย : ดร.ไพฑูรย์ ไกรพรศักดิ์

- 15.30-15.50      **“การเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของอุตสาหกรรมสิ่งทอ”**  
โดย      คุณธีรพันธ์ ทันจิตต์  
                ฝ่ายวิจัย บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
- 15.50-16.05      วิจัยโดย      คุณวิโรจน์ อมตกุลชัย  
                                สหพันธ์อุตสาหกรรมสิ่งทอแห่งประเทศไทย
- 16.05-16.20      คุณลาธิต ศิริรังคมานนท์  
                                กระทรวงอุตสาหกรรม
- 16.20-16.50      เปิดอภิปรายทั่วไป
- 16.50-17.00      ปิดการสัมมนาโดย      คุณพงษ์ศักดิ์ อัสสกุล

**กลุ่มที่ 3      ห้อง Watergate Ballroom Section C**

ดำเนินรายการสัมมนาโดย : ดร.ธวัชชัย จิตรภาษนันท์

15.30-15.50      **“การเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า”**

โดย    ดร.ธีระ อัครกุล

ฝ่ายวิจัย    บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

15.50-16.05      วิจัยโดย    คุณวิสุทธิ์ จิราธิบุตร

สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

16.05-16.20      คุณปิยวุฒิ ณ พัทลุง

กระทรวงอุตสาหกรรม

16.20-16.50      เปิดอภิปรายทั่วไป

16.50-17.00      ปิดการสัมมนาโดย    คุณกนก พงศ์พิพัฒน์

**กลุ่มที่ 4      ห้อง Banglampoo**

ดำเนินรายการสัมมนาโดย : ดร.ชโยดม สรรพศรี

15.30-15.50      **“การเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของอุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์”**

โดย    คุณศิริกุล จงธนสารสมบัติ

ฝ่ายวิจัย    บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

15.50-16.05      วิจัยโดย    คุณสมพงศ์ นครศรี

สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

16.05-16.20      คุณเศกสรรค์ เรืองไวนาร

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน

16.20-16.50      เปิดอภิปรายทั่วไป

16.50-17.00      ปิดการสัมมนาโดย    คุณพรชัย บุญญกิจจินดา

**กลุ่มที่ 5      ห้อง Bangkoknoi**

ดำเนินรายการสัมมนาโดย      :      รศ.แล ดิลกวิทยรัตน์

15.30-15.50      **“การเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของอุตสาหกรรมปิโตรเคมี”**

โดย      ดร.พงศา พรชัยวิเศษกุล

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

15.50-16.05      วิจัยาณโดย      ดร.สุธรรม วาณิชเสนี

คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

16.05-16.20      ดร.วิโรจน์ มาวิจักษณ์

การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย

16.20-16.50      เปิดอภิปรายทั่วไป

16.50-17.00      ปิดการสัมมนาโดย      คุณกมลชัย ภัทโรดม

## สารบัญ

### หน้า

#### การวิเคราะห์สถานภาพความสามารถในการแข่งขันของไทยในเศรษฐกิจโลก

|                                                   |      |
|---------------------------------------------------|------|
| ผลสรุปที่ได้จากการศึกษา                           | 1-2  |
| ข้อเสนอแนะนโยบายเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของไทย | 1-17 |
| -ข้อเสนอแนะทางด้านทรัพยากรมนุษย์                  | 1-17 |
| -ข้อเสนอแนะทางด้านเศรษฐศาสตร์มหภาค                | 1-18 |
| -ข้อเสนอแนะทางการบริหารและการจัดการของภาคเอกชน    | 1-21 |
| -ข้อเสนอแนะทางด้านรัฐบาล                          | 1-21 |
| -ข้อเสนอแนะทางด้านสิ่งก่อสร้างพื้นฐาน             | 1-23 |

#### นโยบายเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ

|                                                          |      |
|----------------------------------------------------------|------|
| นโยบายเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศคืออะไร | 2-1  |
| พัฒนาการของอุตสาหกรรมและนโยบายการค้าของไทย               | 2-4  |
| -การผลิตและการค้า                                        | 2-4  |
| -นโยบายระดับมหภาคและนโยบายการค้า                         | 2-6  |
| การเพิ่มผลผลิตหรือผลิตภาพของอุตสาหกรรมไทย                | 2-14 |
| การเปลี่ยนแปลงของมาตรการจูงใจทางการค้า                   | 2-17 |
| ข้อสรุป                                                  | 2-25 |

#### บทบาทของสถาบันในภาครัฐบาลและภาคเอกชนที่มีต่อการเพิ่มขีด

#### ความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทย

|                                                                                 |      |
|---------------------------------------------------------------------------------|------|
| ความสำคัญของปัญหา                                                               | 3-1  |
| วัตถุประสงค์ของงานวิจัย                                                         | 3-3  |
| สถาบันและการพัฒนาอุตสาหกรรม                                                     | 3-4  |
| งานด้านนโยบายมหภาค                                                              | 3-7  |
| งานด้านโครงสร้างพื้นฐาน                                                         | 3-14 |
| วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของ<br>อุตสาหกรรมไทย | 3-18 |

## สารบัญ (ต่อ)

|                                                                                                            | หน้า |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|
| <b>บทบาทของสถาบันในภาครัฐบาลและภาคเอกชนที่มีต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทย (ต่อ)</b> |      |
| บทบาทของสถาบันในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์                                                                     | 3-20 |
| กรณีศึกษา : อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์                                                     | 3-23 |
| กรณีศึกษา : อุตสาหกรรมอาหารแปรรูป                                                                          | 3-26 |
| บทสรุป                                                                                                     | 3-28 |
| <br><b>การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร</b>                                       |      |
| วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย                                                                                | 4-1  |
| บทสรุปของการศึกษา                                                                                          | 4-2  |
| -สรุปผลการศึกษาของสินค้าแต่ละชนิด                                                                          | 4-2  |
| -สรุปผลการศึกษาในภาพรวม                                                                                    | 4-10 |
| ข้อเสนอแนะ                                                                                                 | 4-11 |
| <br><b>การเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของอุตสาหกรรมสิ่งทอ</b>                                                  | 5-1  |
| <br><b>การเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า</b>                                       | 6-1  |
| <br><b>การเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของอุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์</b>                        | 7-1  |
| <br><b>การเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของอุตสาหกรรมปิโตรเคมี</b>                                               |      |
| ผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมี                                                                                         | 8-3  |
| อุตสาหกรรมปิโตรเคมีในประเทศไทย                                                                             | 8-12 |
| -โครงการพัฒนาอุตสาหกรรมปิโตรเคมีระยะที่ 1 (NPC-I)                                                          | 8-12 |
| -โครงการพัฒนาอุตสาหกรรมปิโตรเคมีระยะที่ 2 (NPC-II)                                                         | 8-17 |
| -โครงการพัฒนาอุตสาหกรรมปิโตรเคมีระยะที่ 3 (NPC-III)                                                        | 8-20 |
| -โครงการปิโตรเคมีอื่น ๆ ที่ภาครัฐร่วมลงทุน                                                                 | 8-21 |

## สารบัญ (ต่อ)

|                                                                | หน้า |
|----------------------------------------------------------------|------|
| <b>การเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของอุตสาหกรรมปิโตรเคมี (ต่อ)</b> |      |
| -โครงการพัฒนาอุตสาหกรรมปิโตรเคมีของภาคเอกชน                    | 8-22 |
| การพึ่งพาการนำเข้าและตลาดส่งออกของอุตสาหกรรมปิโตรเคมีของไทย    | 8-26 |
| Product Balance ในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก                         | 8-28 |
| ต้นทุนการผลิตปิโตรเคมี                                         | 8-34 |
| -ต้นทุนส่วนที่เป็น Interest                                    | 8-35 |
| -ต้นทุนเงินสด                                                  | 8-36 |
| -การเปรียบเทียบต้นทุนรวมและราคาตลาดโลก                         | 8-38 |

## สารบัญตาราง

|              |                                                                                                | หน้า |
|--------------|------------------------------------------------------------------------------------------------|------|
| ตารางที่ 1.1 | ลำดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการแข่งขันของไทยจุดเด่นและจุดด้อยของแต่ละปัจจัย   | 1-5  |
| ตารางที่ 1.2 | เปรียบเทียบความสามารถในการแข่งขันของไทยกับประเทศคู่แข่งตามลำดับความสำคัญของปัจจัยต่าง ๆ        | 1-14 |
| ตารางที่ 2.1 | TFP Growth of Thailand, 1963-1991                                                              | 2-15 |
| ตารางที่ 2.2 | อัตราการคุ้มครองตามราคาจากอัตราภาษีตามกฎหมาย                                                   | 2-18 |
| ตารางที่ 2.3 | อัตราการคุ้มครองตามราคาจากอัตราภาษีที่เก็บได้จริง                                              | 2-18 |
| ตารางที่ 2.4 | อัตราการคุ้มครองที่แท้จริงตามแนวคิดของ Balassa และอัตราภาษีตามกฎหมาย 1990-1997                 | 2-19 |
| ตารางที่ 2.5 | อัตราการคุ้มครองที่แท้จริงตามแนวคิดของ Ballassa และอัตราภาษีที่เก็บได้จริง 1990-1997           | 2-19 |
| ตารางที่ 2.6 | อัตราการคุ้มครองที่แท้จริงตามแนวคิดของ Corden และอัตราภาษีตามกฎหมาย 1990-1997                  | 2-20 |
| ตารางที่ 2.7 | อัตราการคุ้มครองที่แท้จริงตามแนวคิดของ Corden และอัตราภาษีที่เก็บได้จริง 1990-1997             | 2-20 |
| ตารางที่ 5.1 | มูลค่าเพิ่มจำแนกตามอุตสาหกรรม มูลค่าเพิ่มจำแนกตามอุตสาหกรรม                                    | 5-1  |
| ตารางที่ 5.2 | มูลค่าการนำเข้าสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มไทย ปี พ.ศ. 2535-2539                                    | 5-6  |
| ตารางที่ 5.3 | มูลค่าการส่งออกสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มไทย ปี พ.ศ. 2535-2539                                    | 5-8  |
| ตารางที่ 5.4 | อัตราการขยายตัวของการส่งออกสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม ปีพ.ศ. 2536-2539                            | 5-9  |
| ตารางที่ 5.5 | กลุ่มตลาดส่งออกสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มแต่ละประเภท ปีพ.ศ. 2538                                  | 5-10 |
| ตารางที่ 5.6 | มูลค่าตลาดผลิตภัณฑ์เครื่องนุ่งห่ม ปี พ.ศ. 2538                                                 | 5-11 |
| ตารางที่ 6.1 | ค่าพยากรณ์ Steel Equilalent (SI) และความต้องการใช้ผลิตภัณฑ์เหล็กสำเร็จรูปที่แท้จริง (C) ของไทย | 6-14 |
| ตารางที่ 6.2 | ความต้องการวัตถุดิบกึ่งสำเร็จรูป (D) ในอนาคต                                                   | 6-16 |
| ตารางที่ 6.3 | ความผันผวนของราคาผลิตภัณฑ์เหล็กในต่างประเทศ                                                    | 6-21 |

## สารบัญตาราง (ต่อ)

|                                                                         | หน้า |
|-------------------------------------------------------------------------|------|
| ตารางที่ 6.4 ปริมาณการใช้เศษเหล็กปี 2539-2548 ในกรณีต่าง ๆ              | 6-23 |
| ตารางที่ 8.1 บริษัทปิโตรเคมีในโครงการ NPC-I                             | 8-14 |
| ตารางที่ 8.2 ราคาผลผลิตและวัตถุดิบของบริษัท NPC                         | 8-16 |
| ตารางที่ 8.3 โครงสร้างราคาก๊าซอีเทนของประเทศไทย                         | 8-17 |
| ตารางที่ 8.4 บริษัทปิโตรเคมีในโครงการ NPC-II                            | 8-19 |
| ตารางที่ 8.5ก กำลังผลิตปิโตรเคมีขั้นต้นและขั้นกลางของประเทศไทย          | 8-24 |
| ตารางที่ 8.5ข กำลังผลิตปิโตรเคมีขั้นปลายของประเทศไทย                    | 8-25 |
| ตารางที่ 8.6ก การจัดกลุ่มผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมีของไทยในปี ค.ศ. 1994         | 8-27 |
| ตารางที่ 8.6ข การจัดกลุ่มผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมีในปี ค.ศ. 2000               | 8-27 |
| ตารางที่ 8.7 สรุปภาวะความต้องการนำเข้าและการส่งออกของปิโตรเคมี          | 8-31 |
| ตารางที่ 8.8 องค์ประกอบของต้นทุน Interest สำหรับ Ethylene ปี 1994       | 8-35 |
| ตารางที่ 8.9 องค์ประกอบของ cash cost ของเอทิลีน (ปี ค.ศ. 1994)          | 8-36 |
| ตารางที่ 8.10 ดัชนีต้นทุนค่าไฟฟ้าและการก่อสร้างในแหล่งต่าง ๆ            | 8-37 |
| ตารางที่ 8.11 ปริมาณการต้นทุนการผลิตเอทิลีนใน USGC                      | 8-39 |
| ตารางที่ 8.12 กำไรจากการส่งออกเอทิลีน ณ ราคาซื้อขายก๊าซอีเทนระดับต่าง ๆ | 8-40 |
| ตารางที่ 8.13 ต้นทุนการผลิต benzene ณ แหล่งผลิตต่าง ๆ ของโลก            | 8-41 |
| ตารางที่ 8.14 ต้นทุนการผลิต VCM ณ แหล่งผลิตต่าง ๆ ของโลก                | 8-41 |

## สารบัญรูปภาพ

|             |                                                                               | หน้า |
|-------------|-------------------------------------------------------------------------------|------|
| รูปที่ 5.1  | ขบวนการผลิตในอุตสาหกรรมสิ่งทอเครื่องนุ่งห่ม                                   | 5-2  |
| รูปที่ 8.1  | โครงสร้างของอุตสาหกรรมปิโตรเคมีขั้นต้น (Upstream)                             | 8-5  |
| รูปที่ 8.1n | Olefin Plant ใช้ก๊าซธรรมชาติ                                                  | 8-5  |
| รูปที่ 8.1ข | Olefin Plant ใช้ของเหลวเนฟทา                                                  | 8-5  |
| รูปที่ 8.1ค | Aromatic Plant                                                                | 8-6  |
| รูปที่ 8.2n | โครงสร้างของอุตสาหกรรมปิโตรเคมีขั้นกลางและขั้นปลาย<br>(Ethylene Derivatives)  | 8-9  |
| รูปที่ 8.2ข | โครงสร้างของอุตสาหกรรมปิโตรเคมีขั้นกลางและขั้นปลาย<br>(Propylene Derivatives) | 8-10 |
| รูปที่ 8.3  | โครงสร้างของอุตสาหกรรมปิโตรเคมีขั้นกลางและขั้นปลายใน<br>Aromatic Complex      | 8-11 |

# **การวิเคราะห์สถานการณ์ภาพความสามารถในการ แข่งขันของไทยในเศรษฐกิจโลก**

**โดย**

**ดร.จารุมา อັชกุล  
ดร.โสติดิธร มัลลิกะมาส  
ดร.สันติ ธีรพัฒน์  
อ.สมบูรณ์ รัตนพนากุล  
  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**

## การวิเคราะห์สถานภาพความสามารถในการแข่งขัน ของไทยในเศรษฐกิจโลก

ทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันสะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางการผลิตจากประเทศเกษตรกรรมไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรม ซึ่งในปัจจุบันภาคอุตสาหกรรมโดยเฉพาะภาคการผลิตเพื่อการส่งออกได้ทวีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น และนับเป็นจักรกลสำคัญที่ผลักดันให้เศรษฐกิจไทยเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในระดับที่สูงมากในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ในขณะที่เดียวกันการพัฒนาอย่างรวดเร็วก็ก่อให้เกิดปัญหาข้อขัดข้องต่าง ๆ ภายในประเทศ ประกอบกับการแข่งขันทางการค้าของโลกก็ได้ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น มีการแข่งขันในรูปแบบที่แตกต่างไปจากในอดีต การที่ประเทศไทยจะสามารถก้าวไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในอนาคตอันใกล้นี้ จึงขึ้นกับสมรรถภาพในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของไทยอย่างเร่งด่วน ความสามารถในการวางแผนมาตรการรับหน้าต่อสภาวะการณ์ในโลกที่ปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา ความสามารถในการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศให้สอดคล้องและทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังนั้นการศึกษาจึงมีวัตถุประสงค์ที่จะ

-ศึกษาปัจจัยที่กำหนดความสามารถในการแข่งขันของไทย ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจมหภาค การพัฒนาตลาดการเงิน ทรัพยากรมนุษย์ รัฐบาล โครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ การพัฒนาและวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความสามารถในการบริหารและการจัดการของภาคเอกชนว่าไทยมีข้อได้เปรียบ เสียเปรียบในปัจจัยใดบ้าง ตลอดจนลำดับความสำคัญของปัจจัยดังกล่าว

-วิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันของไทย เปรียบเทียบกับประเทศที่มีระดับความสามารถในการแข่งขันล้าหน้าไทย ได้แก่ ประเทศอุตสาหกรรมใหม่แถบเอเชีย (Newly Industrialized Country หรือ Newly Industrialized Economy : NIE) คือ สิงคโปร์ เกาหลีใต้ ไต้หวัน ประเทศที่มีความสามารถในการแข่งขันใกล้เคียงกับไทย ได้แก่ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์

ประเทศที่มีความสามารถในการแข่งขันที่ต่ำกว่าไทย คือ จีน เพื่อดูว่าความสามารถในการแข่งขันของไทยในปัจจุบันต่าง ๆ ดังกล่าว ไทยมีข้อได้เปรียบ เสียเปรียบอย่างไร ในช่วงที่ผ่านมา กล่าวคือ ช่วงปี 2527 จนถึงปี 2539 เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งเหล่านี้

-เสนอแนะวิธีปฏิบัติ นโยบาย มาตรการต่าง ๆ รวมทั้งกลยุทธ์ใหม่ ๆ ในอันที่จะเพิ่มความแข็งแกร่งในการแข่งขันกับนานาประเทศอย่างมีประสิทธิภาพในทางปฏิบัติ ตามลำดับความสำคัญ ภายในกรอบเวลาอันเหมาะสม

## 1. ผลสรุปที่ได้จากการศึกษา

1) การศึกษาเพื่อเปรียบเทียบสถานการณ์ความสามารถในการแข่งขันของไทยปี 2537 กับปี 2539 แนวโน้มของสถานการณ์ดังกล่าวในปี 2542 และลำดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อศักยภาพในการแข่งขันของไทย

ผลจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการ ผู้ที่อยู่ในสถาบันการเงินของไทย รวมทั้งสิ้น 55 คน (จากแบบสอบถามที่ส่งไปจำนวน 250 ฉบับ) ในปี 2539 โดยแบ่งปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของไทยใน 2 ช่วงเวลา ออกเป็น 6 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจมหภาค (รวมถึงการพัฒนาประเทศเข้าสู่ระบบนานาชาติ) ตลาดการเงิน ทรัพยากรมนุษย์ รัฐบาล สิ่งก่อสร้างพื้นฐาน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยไม่ได้นำเอาปัจจัยด้านการบริหารและการจัดการของภาคเอกชน การพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาพิจารณาในส่วนแรกของแบบสอบถาม

ผลของการวิเคราะห์แบบสอบถามโดยรวมทำให้สามารถสรุปได้ว่า ประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศด้อยลงในปี 2539 เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2537 ในทั้ง 6 ปัจจัยที่พิจารณา ซึ่งผลที่ได้นี้สอดคล้องกับการศึกษาของ IMD ใน The World Competitiveness Yearbook 1996 ที่ให้คำจำกัดความของความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ ว่าเป็นความสามารถของประเทศในอันที่จะสร้างมูลค่าเพิ่มและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ การศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า การดำเนินงานของภาครัฐบาลโดยรวม การจัดสรรงบประมาณ การควบคุมดูแลด้านเศรษฐกิจมหภาค ด้านตลาดการเงิน ด้อยกว่าในอดีต ภาครัฐมีวิธีการปฏิบัติที่ไม่โปร่ง

โตแพร่หลายมากขึ้น เป็นผลทำให้ต้นทุนในการประกอบธุรกิจเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว การให้สัมปทานของรัฐบาลและรัฐวิสาหกิจไม่คำนึงถึงผลประโยชน์แก่ส่วนรวม ระบบราชการไม่เกื้อกูลต่อการพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรม นอกจากนี้ระบบราชการ กลไกทางการเมือง กระบวนการยุติธรรมก็ไม่สามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้ ทำให้ภาพพจน์ของประเทศลดน้อยถอยลงไปมาก นอกจากนี้ประเทศยังประสบปัญหาการขาดแคลนวิศวกร ช่างเทคนิค แรงงานไร้ฝีมือมากขึ้น ปัญหาการจราจรติดขัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพมหานครก็มีผลในทางลบต่อการประกอบธุรกิจอุตสาหกรรมและสถานการณ์ทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติก็เสื่อมโทรมลง ในขณะเดียวกันคุณภาพชีวิตของคนทั่วไปก็เลวลงด้วย ซึ่งก็มีผลต่อผลิตภาพในการผลิตของประชากร

ในการเปรียบเทียบศักยภาพในการแข่งขันของไทยในปี 2539 กับปี 2542 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มองอนาคตในแง่ร้ายโดยคาดการณ์ว่าในปี 2542 ความสามารถในการแข่งขันของไทยจะเลวลง เนื่องจากเหตุผลที่ว่าปัญหาสำคัญที่บั่นทอนความสามารถในการแข่งขันของไทยในอดีตและปัจจุบันไม่มีทีท่าว่าจะได้รับการแก้ไขหรือบรรเทาลงในทุกขั้นตอนอย่างแท้จริง และการสะสมปัญหาต่าง ๆ ก็จะทำให้ทวีมากขึ้นจนยากที่จะแก้ไขได้ในอนาคต การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยครั้งทำให้การทำงานตามแผนต่าง ๆ ไม่มีความต่อเนื่อง การยกระดับการศึกษาของประชากรในประเทศยังทำได้ค่อนข้างช้า กลไกทางการเมืองไม่สามารถนำไปสู่การมีรัฐบาลที่บริหารนโยบาย และมีมาตรการทางเศรษฐกิจที่นำไปสู่การแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่รากฐานของปัญหาได้ ประเทศเพื่อนบ้านที่พัฒนาช้ากว่าไทยในอนาคตจะสามารถดึงเอาอุตสาหกรรมที่เน้นการใช้แรงงานไปจากไทย ในขณะที่อุตสาหกรรมไทยยังไม่มี ความคล่องตัวที่จะปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีและบุคลากรให้สามารถประกอบอุตสาหกรรมและธุรกิจที่มีมูลค่าเพิ่มสูงได้ทันการณ์

การให้ลำดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการแข่งขันของไทย โดยการสำรวจความคิดเห็น จากผู้ทรงคุณวุฒิในภาครัฐบาลและภาคเอกชน ทำให้สามารถลำดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของไทย โดยใช้เกณฑ์ 3 เกณฑ์ ซึ่งได้ข้อสรุปเหมือนกัน ได้แก่ เกณฑ์ที่ลำดับความสำคัญของปัจจัยตามร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามที่ให้ความสำคัญแก่ปัจจัยเป็นอันดับที่ 1 เกณฑ์ที่ลำดับความสำคัญของปัจจัยโดยพิจารณาร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามที่ให้ความสำคัญปัจจัยว่าอยู่ใน 3 ลำดับแรก และเกณฑ์ที่ได้จากการเฉลี่ยอันดับของแต่ละปัจจัยจากผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ปัจจัยที่เป็นปัญหาต่อ

ประเทศที่มีความสามารถในการแข่งขันที่ต่ำกว่าไทย คือ จีน เพื่อดูว่าความสามารถในการแข่งขันของไทยในปัจจุบันต่าง ๆ ดังกล่าว ไทยมีข้อได้เปรียบ เสียเปรียบอย่างไร ในช่วงที่ผ่านมา กล่าวคือ ช่วงปี 2527 จนถึงปี 2539 เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งเหล่านี้

-เสนอแนะวิถีปฏิบัติ นโยบาย มาตรการต่าง ๆ รวมทั้งกลยุทธ์ใหม่ ๆ ในอันที่จะเพิ่มความแข็งแกร่งในการแข่งขันกับนานาประเทศอย่างมีประสิทธิภาพในทางปฏิบัติ ตามลำดับความสำคัญ ภายในกรอบเวลาอันเหมาะสม

## 1. ผลสรุปที่ได้จากการศึกษา

1) การศึกษาเพื่อเปรียบเทียบสถานการณ์ความสามารถในการแข่งขันของไทยปี 2537 กับปี 2539 แนวโน้มของสถานการณ์ดังกล่าวในปี 2542 และลำดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อศักยภาพในการแข่งขันของไทย

ผลจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการ ผู้ที่อยู่ในสถาบันการเงินของไทย รวมทั้งสิ้น 55 คน (จากแบบสอบถามที่ส่งไปจำนวน 250 ฉบับ) ในปี 2539 โดยแบ่งปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของไทยใน 2 ช่วงเวลา ออกเป็น 6 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจมหภาค (รวมถึงการพัฒนาประเทศเข้าสู่ระบบนานาชาติ) ตลาดการเงิน ทรัพยากรมนุษย์ รัฐบาล สิ่งก่อสร้างพื้นฐาน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยไม่ได้นำเอาปัจจัยด้านการบริหารและการจัดการของภาคเอกชน การพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาพิจารณาในส่วนแรกของแบบสอบถาม

ผลของการวิเคราะห์แบบสอบถามโดยรวมทำให้สามารถสรุปได้ว่า ประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศด้อยลงในปี 2539 เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2537 ในทั้ง 6 ปัจจัยที่พิจารณา ซึ่งผลที่ได้นี้สอดคล้องกับการศึกษาของ IMD ใน The World Competitiveness Yearbook 1996 ที่ให้คำจำกัดความของความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ ว่าเป็นความสามารถของประเทศในอันที่จะสร้างมูลค่าเพิ่มและความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจของประเทศ การศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า การดำเนินงานของภาครัฐบาลโดยรวม การจัดสรรงบประมาณ การควบคุมดูแลด้านเศรษฐกิจมหภาค ด้านตลาดการเงิน ด้อยกว่าในอดีต ภาครัฐมีวิถีการปฏิบัติที่ไม่โปร่ง

โตแพร่หลายมากขึ้น เป็นผลทำให้ต้นทุนในการประกอบธุรกิจเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว การให้สัมปทานของรัฐบาลและรัฐวิสาหกิจไม่คำนึงถึงผลประโยชน์แก่ส่วนรวม ระบบราชการไม่เกื้อกูลต่อการพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรม นอกจากนี้ระบบราชการ กลไกทางการเมือง กระบวนการยุติธรรมก็ไม่สามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้ ทำให้ภาพพจน์ของประเทศลดน้อยถอยลงไปมาก นอกจากนี้ประเทศยังประสบปัญหาการขาดแคลนวิศวกร ช่างเทคนิค แรงงานไร้ฝีมือมากขึ้น ปัญหาการจราจรติดขัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพมหานครก็มีผลในทางลบต่อการประกอบธุรกิจอุตสาหกรรมและสถานการณ์ทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติก็เสื่อมโทรมลง ในขณะเดียวกันคุณภาพชีวิตของคนทั่วไปก็เลวลงด้วย ซึ่งก็มีผลต่อผลิตภาพในการผลิตของประชากร

ในการเปรียบเทียบศักยภาพในการแข่งขันของไทยในปี 2539 กับปี 2542 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มองอนาคตในแง่ร้ายโดยคาดการณ์ว่าในปี 2542 ความสามารถในการแข่งขันของไทยจะเลวลง เนื่องจากเหตุผลที่ว่าปัญหาสำคัญที่บั่นทอนความสามารถในการแข่งขันของไทยในอดีตและปัจจุบันไม่มีทีท่าว่าจะได้รับการแก้ไขหรือบรรเทาลงในทุกขั้นตอนอย่างแท้จริง และการสะสมปัญหาต่าง ๆ ก็จะทำให้ทวีมากขึ้นจนยากที่จะแก้ไขได้ในอนาคต การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยครั้งทำให้การทำงานตามแผนต่าง ๆ ไม่มีความต่อเนื่อง การยกระดับการศึกษาของประชากรในประเทศยังทำได้ค่อนข้างช้า กลไกทางการเมืองไม่สามารถนำไปสู่การมีรัฐบาลที่บริหารนโยบาย และมีมาตรการทางเศรษฐกิจที่นำไปสู่การแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่รากฐานของปัญหาได้ ประเทศเพื่อนบ้านที่พัฒนาช้ากว่าไทยในอนาคตจะสามารถดึงเอาอุตสาหกรรมที่เน้นการใช้แรงงานไปจากไทย ในขณะที่อุตสาหกรรมไทยยังไม่มี ความคล่องตัวที่จะปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีและบุคลากรให้สามารถประกอบอุตสาหกรรมและธุรกิจที่มีมูลค่าเพิ่มสูงได้ทันการณ์

การให้ลำดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการแข่งขันของไทย โดยการสำรวจความคิดเห็น จากผู้ทรงคุณวุฒิในภาครัฐบาลและภาคเอกชน ทำให้สามารถลำดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของไทย โดยใช้เกณฑ์ 3 เกณฑ์ ซึ่งได้ข้อสรุปเหมือนกัน ได้แก่ เกณฑ์ที่ลำดับความสำคัญของปัจจัยตามร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามที่ให้ความสำคัญแก่ปัจจัยเป็นอันดับที่ 1 เกณฑ์ที่ลำดับความสำคัญของปัจจัยโดยพิจารณาร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามที่ให้ความสำคัญปัจจัยว่าอยู่ใน 3 ลำดับแรก และเกณฑ์ที่ได้จากการเฉลี่ยอันดับของแต่ละปัจจัยจากผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ปัจจัยที่เป็นปัญหาต่อ

ความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยมากที่สุดคือ ทรัพยากรมนุษย์ เนื่องจากเป็นปัจจัยที่มี ชาติความสำเร็จหรือความล้มเหลวของบุคคล ครอบครัว การประกอบการของภาคเอกชนในด้าน อุตสาหกรรม เกษตรกรรมและบริการ การดำเนินงานของภาครัฐบาล การที่ประเทศมีทรัพยากร มนุษย์ที่มีคุณภาพสามารถที่จะผลักดันให้ประเทศมีความโดดเด่น ก้าวกระโดดไปสู่ความเป็น ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ได้ในเวลาอันใกล้ ปัจจัยที่มีความสำคัญรองลงมา ได้แก่ ปัจจัยด้าน เศรษฐกิจมหภาค การบริหารและการจัดการของภาคเอกชน รัฐบาล สิ่งก่อสร้างพื้นฐาน ส่วน ปัจจัยที่เหลือ คือ ตลาดการเงิน การวิจัยและพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และปัจจัยอื่น ๆ การลำดับโดยใช้เกณฑ์ทั้ง 3 ได้ข้อสรุปที่ แตกต่างกัน การวิจัยในส่วนนี้จึงจะไม่ให้ลำดับปัจจัยที่เหลือนี้

2) การศึกษาข้อได้เปรียบและข้อเสียเปรียบของไทย ในปัจจัยที่กำหนดความ สามารถในการแข่งขันของประเทศ ตามลำดับความสำคัญของปัจจัยดังกล่าวโดยการวิ เคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณและคุณภาพที่ได้จากการรวบรวมจากแหล่งต่าง ๆ ตัวเลขที่ ได้จากการคำนวณดัชนีที่เกี่ยวข้อง การรวบรวมผลการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าว (ดู ตารางที่ 1.1)

ตารางที่ 1.1 ลำดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการแข่งขันของไทย จุดเด่นและจุดด้อยของแต่ละปัจจัย

| ปัจจัยตามลำดับความสำคัญของไทย                                                                                                                                                | ข้อได้เปรียบ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | ข้อเสียเปรียบ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1. ทรัพยากรมนุษย์<br>ครอบคลุมถึง คุณลักษณะทั่วไปของประชากร ทัศนคติ ค่านิยม และวิถีทัศน์ของประชากร โครงสร้างการทำงานของประชากร การศึกษา การสาธารณสุข และคุณภาพชีวิตของประชากร | <ul style="list-style-type: none"> <li>-สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดกว้าง ไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ เพศ ผิว</li> <li>-ประชากรมีความสามารถในการอ่านออกเขียนได้สูง</li> <li>-อัตราการเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาสูง</li> <li>-สัดส่วนของประชากรที่อยู่ในกำลังแรงงานสูง</li> <li>-สตรีมีอัตราการมีส่วนร่วมของแรงงานสูง</li> <li>-อัตราการว่างงานต่ำ</li> <li>-มีจำนวนชั่วโมงทำงานโดยเฉลี่ยต่อปีของกำลังแรงงานสูง</li> <li>-มีกรณีพิพาทแรงงานต่ำ</li> <li>-ตลาดแรงงานมีความยืดหยุ่นสูง</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>-ผู้นำชาวดิวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศ</li> <li>-ประชากรมีทัศนคติค่อนข้างข้างลบต่อน</li> <li>-การใช้จ่ายของรัฐต่อหัวทางด้านการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ</li> <li>-ประชากรมีอัตราการเข้าเรียนระดับมัธยมศึกษา</li> <li>-ระบบการศึกษาโดยทั่วไปไม่มีคุณภาพ</li> <li>-การพัฒนากระบวนการศึกษาไม่สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และความต้องการทางเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันขึ้นทุกวัน</li> <li>-แรงงานมากกว่าครึ่งหนึ่งยังอยู่ในภาคเกษตร</li> <li>-ขาดแคลนแรงงานฝีมือ นักวิทยาศาสตร์ วิศวกร และนักวิจัย</li> <li>-ประชากรยังเน้นการรักษายาบาลยามเจ็บป่วยแทนที่จะเน้นการป้องกันไม่ให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บในอนาคต</li> <li>-อัตราส่วนของประชากรต่อแพทย์ยังอยู่ในระดับต่ำ</li> <li>-คุณภาพชีวิตของประชาชนอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ</li> </ul> |

ตารางที่ 1.1 ลำดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการแข่งขันของไทย จุดเด่นและจุดด้อยของแต่ละปัจจัย (ต่อ)

| ปัจจัยตามลำดับความสำคัญของไทย                                                                                                                                                                      | ข้อได้เปรียบ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | ข้อเสียเปรียบ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 2. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจมหภาค<br>ศึกษาถึงอัตราการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจและขนาดของเศรษฐกิจภายในประเทศ เสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจ และระดับการเปิดของประเทศไทย การประกอบธุรกรรมทางเศรษฐกิจกับนานาประเทศ | <ul style="list-style-type: none"> <li>- มีอัตราความเจริญเติบโตอยู่ในระดับสูง</li> <li>- เศรษฐกิจมีเสถียรภาพ</li> <li>- อัตราแลกเปลี่ยนมีเสถียรภาพ</li> <li>- อัตราการออมประชากรดีอยู่ในระดับสูง</li> <li>- รัฐบาลมีวินัยทางด้านการคลัง</li> <li>- มีความสามารถในการร่วมทุนกับคนต่างประเทศ</li> <li>- อยู่ในทำเลที่ตั้งที่ดี</li> <li>- การเปิดกว้างของวัฒนธรรมและความสามารถในการเมืองระหว่างประเทศ</li> <li>- เสรีภาพของข่าวสาร</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- การยอมรับของภาคครัวเรือนอยู่ในระดับต่ำ</li> <li>- มีการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดอย่างต่อเนื่องในระดับสูง</li> <li>- หนี้ระยะสั้นระหว่างประเทศอยู่ในสัดส่วนที่สูง</li> <li>- ต้นทุนเงินกู้ของนักลงทุนขนาดย่อมภายในประเทศอยู่ในระดับสูง</li> <li>- ค่าแรงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว</li> <li>- กฎหมายเกี่ยวกับการย้ายถิ่น ทำให้ธุรกิจว่าจ้างแรงงานต่างชาติได้ยาก</li> <li>- การด้อยในแง่ของคุณภาพและความทันสมัยของระบบข้อมูล ตลอดจนความด้อยของศักยภาพในการพยากรณ์สถานะเศรษฐกิจมหภาค</li> <li>- ภาพพจน์ของประเทศเป็นอุปสรรคในการพัฒนาธุรกิจ</li> </ul> |

ตารางที่ 1.1 ลำดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการแข่งขันของไทย จุดเด่นและจุดด้อยของแต่ละปัจจัย (ต่อ)

| ปัจจัยตามลำดับความสำคัญของไทย                                                                                                    | ข้อได้เปรียบ | ข้อเสียเปรียบ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>5. สิ่งก่อสร้างพื้นฐาน</p> <p>ครอบคลุมถึงระบบการคมนาคมขนส่งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ระบบโทรคมนาคมและสื่อสารไฟฟ้า นวัตกรรม</p> | -            | <p>- โครงข่ายถนนมีความหนาแน่นที่ต่ำและไม่เพียงพอต่อความต้องการของธุรกิจ</p> <p>- การจราจรติดขัดในเขตกรุงเทพมหานคร มีผลต่อการประกอบธุรกิจอุตสาหกรรม</p> <p>- การด้อยพัฒนาในกิจการพาณิชย์นาวี</p> <p>- จำนวนหมายเลขโทรศัพท์ต่อประชากร 100 คนและจำนวนหมายเลขโทรศัพท์เคลื่อนที่ต่อประชากร 1,000 คนอยู่ในระดับต่ำ</p> <p>- ต้นทุนของธุรกิจในการใช้เครื่องมือทางด้านโทรคมนาคมและสื่อสารอยู่ในระดับสูง</p> <p>- คุณภาพการให้บริการทางด้านโทรคมนาคมและสื่อสารค่อนข้างต่ำ</p> |

ตารางที่ 1.1 ลำดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการแข่งขันของไทย จุดเด่นและจุดด้อยของแต่ละปัจจัย (ต่อ)

| ปัจจัยตามลำดับความสำคัญของไทย                                                                                                                                                                                                                             | ข้อได้เปรียบ                                                                                                                                 | ข้อเสียเปรียบ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p><b>ตลาดการเงิน</b></p> <p>การศึกษาพิจารณาความสามารถในการแข่งขันของระบบการเงินโดยรวม ของธนาคารพาณิชย์ ของสถาบันการเงินอื่น ๆ ได้แก่ บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ บริษัทบริหารกองทุนรวม บริษัทประกันภัย กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ) ตลาดหลักทรัพย์ ตลาดพันธบัตร</p> | <p>-ธนาคารพาณิชย์สามารถจัดสรรสินเชื่อให้แก่ลูกค้าธุรกิจได้อย่างรวดเร็ว</p> <p>-มีการใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ในการซื้อขายในตลาดทุนที่ทันสมัย</p> | <p>-เครดิตเรตติ้งของประเทศอยู่ในระดับต่ำกว่าในอดีต</p> <p>-อัตราดอกเบี้ยระยะสั้นอยู่ในระดับสูง</p> <p>-ข้อมูล ระเบียบกฎหมาย ข้อบังคับของตลาดการเงินค่อนข้างไม่โปร่งใส</p> <p>-ประสิทธิภาพของสถาบันการเงินอยู่ในระดับต่ำ</p> <p>-การกำกับดูแลของภาคธุรกิจขาดความน่าเชื่อถือ</p> <p>-ความด้อยในคุณภาพของสินทรัพย์ของสถาบันการเงิน</p> <p>-สถาบันการเงินโดยเฉพาะธนาคารมีการแข่งขันค่อนข้างต่ำ</p> <p>-ความไม่เท่าเทียมกันของการเข้าถึงตลาดทุนของนักลงทุนต่างประเทศ</p> <p>-ผู้ประกอบการขนาดเล็กเข้าถึงตลาดการเงินค่อนข้างยาก</p> <p>-ตลาดตราสารหนี้มีขนาดเล็กและขาดสภาพคล่อง</p> <p>-ประเทศไทยมีการพัฒนาบริษัทประกันภัยและกองทุนสำรองเลี้ยงชีพน้อยมาก</p> |

ตารางที่ 1.1 ลำดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการแข่งขันของไทย จุดเด่นและจุดด้อยของแต่ละปัจจัย (ต่อ)

| ปัจจัยตามลำดับความสำคัญของไทย                                                                                                                                                                                                     | ข้อได้เปรียบ | ข้อเสียเปรียบ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>การพัฒนาและวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี</p> <p>การศึกษาพิจารณาถึงค่าใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนา บุคลากรทางด้านการวิจัยและพัฒนา</p> <p>บุคลากรทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน</p> <p>ลิขสิทธิ์หรือสิทธิบัตรที่ออก</p> | -            | <p>- ค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและพัฒนาโดยรวมและค่าใช้จ่ายด้านวิจัยและพัฒนาของภาคเอกชนยังอยู่ในระดับต่ำ</p> <p>- ขาดแคลนบุคลากรทางด้านวิจัยและพัฒนา</p> <p>- ไม่มีระบบอาชีพนักวิจัย</p> <p>- มีการสอนวิทยาศาสตร์ในการศึกษาภาคบังคับไม่เพียงพอ</p> <p>- ไม่มีการนำเอานโยบายการวิจัยและพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในทางปฏิบัติ</p> <p>- จำนวนสิทธิบัตรหรือลิขสิทธิ์ที่ยังมีจำนวนน้อย</p> <p>- มีการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาไม่เพียงพอ</p> |
| <p>ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม</p> <p>การศึกษาครอบครัวกลุ่มถึงทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรแร่</p> <p>ธาตุ สภาวะสิ่งแวดล้อม</p>                                                                                                      | -            | <p>- สูญเสียทรัพยากรป่าไม้ของประเทศไปอย่างรวดเร็ว</p> <p>- ปัญหามลพิษในอากาศมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วในอนาคต</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |

หมายเหตุ : ข้อสรุปในตารางได้จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ตัวเลข ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพที่ได้จากการรวบรวมจากแหล่งต่าง ๆ ตัวเลขที่ได้จากการคำนวณดัชนีที่เกี่ยวข้อง การรวบรวมผลการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าว ในงานวิจัยบทที่ 2 - 5

3) การศึกษาความสามารถในการแข่งขันของไทย เปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งที่มีระดับความสามารถในการแข่งขันล้าหน้า ไกล่เคียง และล้าหลัง เมื่อเทียบกับไทยในปัจจุบัน 8 ปัจจัยดังกล่าว (ดูตารางที่ 1.2)

ปัจจัยที่ประเทศไทยค่อนข้างจะด้อยกว่าประเทศคู่แข่งคือ ทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการกำหนดความสามารถในการแข่งขันของประเทศตามผลของการศึกษาดังที่กล่าวมาแล้ว แต่รัฐบาลไทยในอดีตที่ผ่านมาให้ความสำคัญในการพัฒนาการศึกษาค่อนข้างต่ำ และมุ่งเน้นในการก่อสร้างตึกเรียน จัดหาอุปกรณ์มากกว่าการพัฒนาคุณภาพของคนให้ดีขึ้น ครูซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในกระบวนการศึกษาเป็นอาชีพที่มีรายได้ต่ำ ไม่ได้รับการยกย่องจากสังคมทำให้คนเก่งไม่เลือกที่จะประกอบอาชีพครู นอกจากนี้ คุณภาพของคนไทยก็ด้อยกว่าคนเกาหลีใต้ ไต้หวัน สิงคโปร์ อย่างเด่นชัด ในขณะเดียวกันก็ด้อยกว่าทั้งคนมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ รวมทั้งจีนด้วย

ไทยมีความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ ในปัจจัยด้านเศรษฐกิจมหภาคในระดับที่ค่อนข้างจะดีในช่วงที่ผ่านมาจนปี พ.ศ. 2539 เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งถึงแม้ว่าผลจากการสำรวจความคิดเห็นจะสะท้อนให้เห็นว่าความสามารถในการแข่งขันของไทยในด้านดังกล่าวในปี 2539 จะลดน้อยถอยลงไปเมื่อเทียบกับปี 2537 ก็ตาม เศรษฐกิจไทยจัดได้ว่ามีขนาดใหญ่มพอสมควร และมีแนวโน้มที่จะเจริญเติบโตค่อนข้างสูงต่อเนื่องไปในอนาคต เสถียรภาพภายในประเทศเมื่อพิจารณาจากอัตราเงินเฟ้ออยู่ในระดับปานกลาง อัตราการว่างงานอยู่ในระดับที่ต่ำ มีดุลการคลังที่เกินดุลแสดงถึงรัฐบาลว่ามีวินัยทางการคลังที่ดี อัตราการเพิ่มของค่าแรงไม่สูงนัก อัตราการออมประชากรชาติอยู่ในระดับค่อนข้างสูงโดยเปรียบเทียบ ส่วนระดับการเปิดของประเทศไทยก็อยู่ในระดับปานกลาง

แต่ในช่วงปี 2537-2538 เศรษฐกิจไทย มีการเจริญเติบโต ในระดับสูงเกินควร มีการไหลเข้าของเงินทุนจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก เนื่องมาจากการเปิดเสรีทางการเงินของประเทศในแถบเอเชีย กับกระแสโลกาภิวัตน์และสภาพคล่องส่วนเกิน ทำให้มีการลงทุนในระดับสูงในภาคอสังหาริมทรัพย์ นำไปสู่ปัญหาอุปทานส่วนเกิน และปัญหาการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด ปัญหาภาวะหนี้ในภาคเอกชนในระดับสูง ในช่วงปี 2539 - 2540 ภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ ทำให้อัตราแลกเปลี่ยนของไทยไม่สามารถปรับตัวเพื่อแก้ไขปัญหาอุปทานส่วนเกินได้

อย่างรวดเร็ว ต้องพึ่งการปรับตัวของราคาสินค้า และทรัพย์สินต่าง ๆ มีผลทำให้เศรษฐกิจของไทยถดถอยอย่างมากต้องใช้เวลายาวนานในการปรับตัวสู่สภาวะดุลยภาพ

เปรียบเทียบศักยภาพด้านการบริหารและการจัดการของภาคเอกชนของไทยเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่ง โดยใช้ผลผลิตภาพในการผลิตของแรงงานในภาคการผลิตที่สำคัญเป็นตัวสะท้อนให้เห็นความสามารถในการแข่งขันในด้านดังกล่าว ประเทศไทยอยู่ในระดับปานกลางในภาคอุตสาหกรรมและบริการ นับว่าภาคเอกชนของไทยมีความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสภาวะการแข่งขันในโลกได้ดีพอสมควร แต่การบริหารและการจัดการของภาคเอกชนไทยยังมีลักษณะเป็นการทำธุรกิจในครอบครัว ทำให้ขาดการบริหารงานอย่างเป็นระบบ เป็นอุปสรรคต่อการรวมตัวขององค์กรเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ในบรรยากาศการแข่งขันที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นในปัจจุบัน

ในภาครัฐบาลศักยภาพของไทยอยู่ในระดับปานกลาง รัฐบาลไทยมีขนาดค่อนข้างเล็กสะท้อนให้เห็นว่าการแทรกแซงหรือบทบาทของภาครัฐค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่ง อัตราภาษีของไทยทั้งภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีรายได้บุคคลธรรมดาอยู่ในระดับต่ำโดยเปรียบเทียบที่ภาครัฐบาลมีดุลการคลังที่เกินดุลในอดีตก่อนปี 2540 มีผลทำให้ประเทศไทยมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในระดับมหภาค แต่ในปัจจุบันภายใต้ระบบการเมืองที่ขาดประสิทธิภาพ จึงทำให้ได้บุคลากรในภาครัฐบาลที่ด้อยความสามารถมาปกครองประเทศ และทำให้การทำงานของภาครัฐบาลขาดความต่อเนื่อง เนื่องจากการเปลี่ยนรัฐบาลบ่อยครั้ง

พิจารณาปัจจัยย่อยของภาครัฐบาลที่ประเทศไทยและประเทศคู่แข่งส่วนใหญ่ยังมีความด้อยอยู่มากก็คือ ระบบราชการที่มีประสิทธิภาพต่ำ ประกอบกับระบบเงินเดือนที่ต่ำในภาครัฐทำให้ระบบราชการต้องประสบภาวะสมองไหลไปยังภาคธุรกิจที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่า นอกจากนี้ปัญหาการคอร์รัปชันที่แพร่หลายในระบบราชการไทยในระดับสูงเมื่อเทียบกับประเทศอุตสาหกรรมใหม่ของเอเชีย ยังส่งผลทำให้ต้นทุนการผลิตของผู้ประกอบการเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้มีผลทางลบอย่างร้ายแรงต่อศักยภาพในด้านการแข่งขันของประเทศไทย

ศักยภาพของประเทศไทยทางด้านตลาดการเงินอยู่ในระดับดี ในช่วงก่อนปี 2538 แต่ด้อยกว่าสิงคโปร์ ฮ่องกง มาเลเซีย เกาหลีใต้ พิจารณาดตลาดหลักทรัพย์ไทยมีสภาพคล่องดีมาก มี

ความสามารถในการเคลื่อนย้ายทุนและกระจายความเสี่ยงในระดับปานกลาง ส่วนการกระจุกตัวและความผันผวนอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน ส่วนตลาดตราสารหนี้ยังมีขนาดเล็กและขาดสภาพคล่อง แต่สภาวะในช่วงหลังปี 2538 เป็นต้นมาศักยภาพของไทย ในด้านการตลาดการเงินด้อยลงกว่าในอดีตมาก เนื่องจากระบบการเงิน โดยเฉพาะการกำกับดูแลสถาบันการเงินถูกแทรกแซงจากการเมือง จากปัญหาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดปัญหาสภาพคล่องทางการเงินและปัญหานี้เสีย

ประเทศไทยมีความเสียเปรียบประเทศคู่แข่งอย่างมากในด้านสิ่งก่อสร้างพื้นฐาน ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อต้นทุนการผลิตของผู้ประกอบการ เสียเปรียบในด้านการพัฒนาและการวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีซึ่งเป็นปัจจัยที่นับวันจะทวีความสำคัญ ในขณะที่ประเทศมีการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจจากระบบเศรษฐกิจที่พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและแรงงานไปสู่เศรษฐกิจที่ใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นส่วนสร้างเสริมมูลค่าเพิ่มในการผลิตมากขึ้น ตลอดจนมีความด้อยในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะป่าไม้ ประกอบกับการเสื่อมโทรมของสภาวะแวดล้อมจะมีผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของคน สุขภาพอนามัย ตลอดจนคุณภาพในการผลิตของประชาชน และปัญหามลพิษในอากาศที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในอนาคต

ตารางที่ 1.2 เปรียบเทียบความสามารถในการแข่งขันของไทยกับประเทศคู่แข่งตามลำดับความสำคัญของปัจจัยต่าง ๆ

| ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขัน | เกาหลีใต้ | ไต้หวัน | สิงคโปร์ | ไทย | ฟิลิปปินส์ | มาเลเซีย | อินโดนีเซีย | จีน |
|---------------------------------------------|-----------|---------|----------|-----|------------|----------|-------------|-----|
| 1. ทรัพยากรมนุษย์                           |           |         |          |     |            |          |             |     |
| - คุณลักษณะของประชากร                       | +         | -       | --       | +   | +          | -        | +           | ++  |
| - ทัศนคติ ค่านิยม วิสัยทัศน์ของประชากร      | +         | +       | ++       | -   | -          | +        | -           | -   |
| - โครงสร้างการทำงานของประชากร               | +         | -       | --       | +   | +          | -        | ++          | ++  |
| - การศึกษา                                  | ++        | ++      | ++       | -   | +          | +        | -           | -   |
| - การสาธารณสุข                              | ++        | ++      | ++       | -   | -          | +        | -           | ++  |
| - คุณภาพชีวิตของประชากร                     | +         | +       | ++       | -   | -          | +        | -           | -   |
| 2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจมหภาค                  |           |         |          |     |            |          |             |     |
| - ขนาดเศรษฐกิจของประเทศ                     | +         | +       | --       | +   | --         | -        | +           | ++  |
| - อัตราการเจริญเติบโต                       | +         | -       | +        | ++  | --         | +        | -           | ++  |
| - เสถียรภาพภายในประเทศ                      | +         | +       | ++       | +   | -          | +        | --          | --  |
| - เสถียรภาพระหว่างประเทศ                    | -         | ++      | ++       | -   | -          | +        | --          | +   |
| - ระดับการเปิดประเทศ                        | +         | +       | ++       | +   | +          | ++       | -           | --  |
| 3. การบริหารและการจัดการของภาคเอกชน         |           |         |          |     |            |          |             |     |
| - ผลิตภาพในการผลิตภาคเกษตรกรรม              | ++        | +       | ++       | -   | +          | +        | +           | -   |
| - ผลิตภาพในการผลิตภาคอุตสาหกรรม             | ++        | ++      | ++       | +   | +          | +        | --          | -   |
| - ผลิตภาพในการผลิตภาคบริการ                 | ++        | ++      | +        | +   | --         | -        | --          | +   |
| - การใช้ IOM แพร่หลาย                       | +         | +       | ++       | --  | -          | -        | --          | --  |

ตารางที่ 1.2 เปรียบเทียบความสามารถในการแข่งขันของไทยกับประเทศคู่แข่งตามลำดับความสำคัญของปัจจัยต่าง ๆ (ต่อ)

| ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการความสามารถในการแข่งขัน | เกาหลีใต้ | ไต้หวัน | สิงคโปร์ | ไทย | ฟิลิปปินส์ | มาเลเซีย | อินโดนีเซีย | จีน |
|------------------------------------------------|-----------|---------|----------|-----|------------|----------|-------------|-----|
| <b>4. รัฐบาล</b>                               |           |         |          |     |            |          |             |     |
| -ขนาดของภาครัฐบาล                              |           | -       | ++       | +   | -          | +        | +           | --  |
| -ประสิทธิภาพของระบบราชการ                      | --        | +       | ++       | --  | --         | +        | --          | --  |
| -ประสิทธิภาพของระบบการเมือง                    | --        | -       | ++       | --  | -          | ++       | -           | --  |
| -ความโปร่งใส/การคอร์รัปชัน                     | -         | -       | ++       | --  | --         | +        | --          | --  |
| -การแทรกแซงจากรัฐบาลในเศรษฐกิจ                 | --        | +       | ++       | +   | --         | +        | --          | --  |
| -อัตราภาษี                                     | -         | +       | ++       | +   | +          | +        | +           | -   |
| -วินัยทางด้านการค้า                            | +         | +       | ++       | +   | -          | +        | -           | --  |
| <b>5. สิ่งก่อสร้างพื้นฐาน</b>                  |           |         |          |     |            |          |             |     |
| -การคมนาคมขนส่ง                                | +         | +       | +        | -   | -          | +        | -           | -   |
| -การโทรคมนาคมและสื่อสาร                        | +         | +       | ++       | -   | -          | +        | --          | -   |
| -ไฟฟ้าและน้ำประปา                              | +         | +       | ++       | -   | -          | +        | --          | -   |
| <b>ตลาดการเงิน</b>                             |           |         |          |     |            |          |             |     |
| -ระบบสถาบันการเงินโดยรวม                       | -         | ++      | ++       | +   | --         | +        | --          | --  |
| -ธนาคารพาณิชย์                                 | ++        | ++      | ++       | +   | --         | ++       | --          | --  |
| -ตลาดหลักทรัพย์                                | ++        | -       | ++       | +   | -          | ++       | --          | --  |
| -สถาบันการเงินอื่น ๆ                           | --        | ++      | ++       | --  | --         | +        | --          | --  |

ตารางที่ 1.2 เปรียบเทียบความสามารถในการแข่งขันของไทยกับประเทศคู่แข่งตามลำดับความสำคัญของปัจจัยต่าง ๆ (ต่อ)

| ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการความสามารถในการแข่งขัน                       | เกาหลีใต้ | ไต้หวัน | สิงคโปร์ | ไทย | ฟิลิปปินส์ | มาเลเซีย | อินโดนีเซีย | จีน |
|----------------------------------------------------------------------|-----------|---------|----------|-----|------------|----------|-------------|-----|
| การพัฒนาและวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี                       |           |         |          |     |            |          |             |     |
| -ประเทศให้ความสำคัญต่อการวิจัยและพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี | ++        | ++      | ++       | --  | --         | --       | --          | -   |
| ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม                                       |           |         |          |     |            |          |             |     |
| -การรักษาทรัพยากรป่าไม้                                              | ++        |         | ++       | --  | -          |          | -           | ++  |
| -ทรัพยากรแร่ธาตุมีความอุดมสมบูรณ์                                    |           |         | --       |     |            |          | ++          | ++  |
| -พยานกรณีปัญหามลพิษในอากาศในอนาคต                                    | --        | -       | ++       | --  | -          | -        | -           | -   |

หมายเหตุ : ข้อมูลของตารางนี้เป็นผลมาจากการวิเคราะห์ ส่งเคราะห์ตัวเลข ข้อมูล ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพที่ได้จากการรวบรวมจากแหล่งต่าง ๆ ตัวเลขที่ได้จากการคำนวณดัชนีที่เกี่ยวข้อง การรวบรวมผลการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าว จากทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในงานศึกษาวิจัยปีที่ 2 - 5 รวมทั้งสถานการณ์ปัจจุบันของประเทศคู่แข่ง

++ มีความสามารถโดดเด่น  
+ มีความสามารถดีรองลงมา  
-- ด้อยความสามารถที่สุด  
- ด้อยรองลงมา

## 2. ข้อเสนอแนะนโยบายเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของไทย

สรุปภาพทิศทางของศักยภาพในการแข่งขันของไทยโดยรวมเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่ง ภายใต้สภาพพลวัต มีลักษณะเสื่อมถอยลง เมื่อเทียบกับในอดีตที่ผ่านมาและมีแนวโน้มที่จะเสื่อมลงไปอีกในอนาคตถ้าไม่มีการแก้ไขอย่างจริงจัง หากพิจารณาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ในอดีตศักยภาพของปัจจัยด้านเศรษฐกิจมหภาค ตลาดการเงิน ของไทยอยู่ในระดับค่อนข้างจะดีเทียบกับประเทศคู่แข่ง แต่ในปัจจุบันมีความด้อยลงไป หรือ แม้แต่ภาครัฐบาลที่ศักยภาพอยู่ในระดับปานกลางโดยเปรียบเทียบกับศักยภาพของประเทศคู่แข่งของไทย ก็มีความด้อยลงไปอีกในปัจจุบันเมื่อเทียบกับในอดีต การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของไทย เป็นไปอย่างเชื่องช้า ไม่ทันการณ์ต่อความต้องการในภาครัฐบาลและภาคเอกชนที่ปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ปัจจัยที่เป็นข้อเสียเปรียบของประเทศ ได้แก่ สิ่งก่อสร้างพื้นฐาน การพัฒนา และวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รัฐบาลก็ไม่ได้ให้การแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างเร่งด่วนและถูกจุดในทางปฏิบัติ ทำให้ช่องว่างระหว่างศักยภาพในการแข่งขันของประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในเอเชีย ได้แก่ สิงคโปร์ เกาหลีใต้ ไต้หวัน นางกับไทยมากยิ่งขึ้น โดยมีมาเลเซีย แซงหน้าไทยในเกือบทุกปัจจัยที่พิจารณา โดยมีประเทศฟิลิปปินส์ และจีนไล่กวาดไทยขึ้นมาติด ๆ ทำให้ช่องว่างระหว่าง 2 ประเทศนี้ กับไทยเริ่มลดน้อยลงกว่าในอดีตที่ผ่านมา การที่ภาครัฐบาลจะปล่อยให้สถานการณ์เลวร้ายลงไปอีก ไม่เร่งแก้ไขโดยด่วนจะมีผลต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความมั่งคั่ง และมาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งประเทศ ดังนั้นภาครัฐบาลและภาคเอกชนจึงควรที่จะมีกลยุทธ์เพื่อแก้ไขปัญหาทางด้านศักยภาพในการแข่งขันกับนานาประเทศที่ด้อยลงไปกว่าในอดีตโดยเร่งด่วน ตามลำดับสำคัญ ภายในกรอบเวลาอันเหมาะสมดังต่อไปนี้

### 2.1 ข้อเสนอแนะทางด้านทรัพยากรมนุษย์

- แผนการดำเนินงานที่จะต้องปฏิบัติโดยเร่งด่วนให้แล้วเสร็จในระยะปานกลาง กล่าวคือ ภายในระยะเวลา 5 ปี ข้างหน้า

-เร่งให้มีการปฏิรูปการศึกษาอย่างจริงจังโดยเร่งด่วน ให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติในทุก ระดับการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบการเรียนการสอนจะต้องปรับให้มีคุณภาพ หลักสูตรจะต้องมีความทันสมัย การผลิตบุคลากรในสาขาต่าง ๆ จะต้องเน้นทางด้านปริมาณและคุณภาพให้

สอดคล้องกับความต้องการในตลาดแรงงาน สถานะทางเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยีที่ปรับเปลี่ยนไปอยู่ตลอดเวลา แรงกดดันที่จะขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานภาคบังคับจาก 9 ปี ในปัจจุบันเป็น 12 ปี ให้เท่าเทียมกับประเทศที่พัฒนาแล้วในอนาคตอันใกล้นี้ แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาของไทยส่วนใหญ่ยังอยู่ภายใต้ระบบราชการที่มีความมีประสิทธิภาพต่ำ ไม่ค่อยยอมรับการเปลี่ยนแปลง และเห็นเป้าหมายในการพัฒนาการศึกษาบางอย่างว่าเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้ยาก ดังนั้นการปฏิรูปการศึกษาจะประสบผลสำเร็จได้จะต้องมีการแยกระบบการศึกษาออกจากระบบราชการ เพื่อให้ได้บุคลากรที่มีคุณภาพมาช่วยปฏิรูปการศึกษาให้ได้มาตรฐาน

- **แผนที่จะต้องการกระทำโดยเร่งด่วน และดำเนินการต่อเนื่องไปในอนาคต**

-รณรงค์ กระตุ้นให้คนไทยมีการปรับเปลี่ยนให้มีความนิยมที่ถูกต้อง ในขณะเดียวกันพยายามปลูกฝังค่านิยมที่ถูกแก่เยาวชนรุ่นใหม่ที่จะเป็นกำลังที่สำคัญของประเทศในอนาคตให้มีความนิยมที่ถูกต้อง กล่าวคือ จะต้องมีความเชื่อว่าคนที่ดีจะต้องทำการใด ๆ ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีระเบียบวินัย ในการทำงานจะต้องทำให้เต็มขีดความสามารถด้วยความขยันขันแข็ง มีความมัธยัสถ์ ซึ่งค่านิยมดังกล่าวมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศให้มีศักยภาพในด้านการแข่งขันกับต่างประเทศสูงขึ้น แทนค่านิยมในปัจจุบันที่สังคมมีความเป็นวัตถุนิยมมากให้ความนิยมยกย่องคน โดยวัดพื้นฐานจากความร่ำรวยโดยไม่คำนึงถึงว่ามาจากทางที่สุจริตหรือไม่ก็ตาม ค่านิยมของการฟุ้งเฟ้อใช้จ่ายซื้อสินค้าฟุ่มเฟือยจากต่างประเทศโดยไม่คำนึงคุณค่าของเงินซึ่งมีผลต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ ค่านิยมดังกล่าวนี้ส่งผลกระทบกระตุ้นให้เกิดการทุจริต คอร์รัปชัน เพื่อให้คนร่ำรวยโดยทางลัดอย่างรวดเร็วภายในเวลาอันสั้นอย่างแพร่หลายในสังคมไทย การรณรงค์ปลูกฝังค่านิยมใหม่นี้จะต้องเริ่มต้นมาจากภาครัฐบาล โดยผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อมวลชน ครู อาจารย์ เป็นต้น ไปยังประชาชนอย่างทั่วถึง พร้อมกับการชี้ให้เห็นถึงผลดี ผลเสียอย่างชัดเจนของค่านิยมเดิมที่สามารถมีผลกระทบต่อภารกิจคือยุติ ความมั่งคั่งของประเทศในปัจจุบันและอนาคต

## 2.2 ข้อเสนอแนะทางด้านเศรษฐศาสตร์มหภาค

- **แผนการดำเนินงานของภาครัฐบาลในระยะสั้น สามารถดำเนินการได้ทันที โดยจะต้องมีการควบคุมให้มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา**

-รักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศทางด้านเงินเฟ้อและดุลบัญชีเดินสะพัดให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม โดยเร่งแก้ไขปัญหาดุลบัญชีเดินสะพัดให้อยู่ในระดับไม่เกิน 4 - 5% ต่อ GDP ในขณะที่เดียวกันก็รักษาวินัยทางการคลังอย่างเคร่งครัด โดยรักษาดุลการคลังให้อยู่ในสมดุล

-ปรับปรุงประสิทธิภาพด้านการใช้จ่ายของรัฐบาล ในอดีตที่ผ่านมา กระบวนการใช้จ่ายงบประมาณของภาครัฐมักจะถูกแทรกแซงจากทางด้านการเมือง ทำให้การใช้จ่ายของรัฐบาลเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพและงบประมาณถูกใช้ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ไม่มีหรือด้อยในประสิทธิภาพหรือถูกใช้เพื่อประโยชน์ของกลุ่มคนเท่านั้น แทนที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศโดยรวม ในขณะเดียวกันก็เกิดปัญหาคอร์รัปชันในวงการราชการอย่างแพร่หลายในระดับสูง ดังนั้นภาครัฐจึงควรจะมีการพัฒนาระบบการใช้จ่ายงบประมาณที่มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใสในการวางแผนการใช้จ่ายของภาครัฐในอนาคต ในการกำหนดทิศทางการใช้จ่ายงบประมาณของประเทศ รวมทั้งในการจัดสรรงบประมาณในกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ เป็นระบบที่มีการตรวจสอบได้ เป็นระบบที่ประชาชนมีสิทธิที่จะรู้ถึงกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งจะเป็นมาตรการขั้นพื้นฐานในอันที่จะบรรเทาปัญหาข้อราษฎรบังหลวงที่เกิดขึ้น เป็นมาตรการที่ควบคุมหรือป้องกันไม่ให้อาณาภิบาลลามใหญ่โตมากขึ้นในอนาคต

-จำกัดการแทรกแซงทางการเมืองที่มีต่อการดำเนินงานทางด้านนโยบายการเงินของธนาคารชาติ ในช่วงที่ผ่านมาการดำเนินงานทางด้านนโยบายการเงิน การกำกับดูแลสถาบันการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทยเริ่มขาดประสิทธิภาพ สาเหตุสำคัญสืบเนื่องมาจากมีการแทรกแซงทางการเมืองเกิดขึ้น ทำให้ธนาคารขาดความเป็นอิสระในการดำเนินงาน และเกิดปัญหาทางด้านจรรยาบรรณของเจ้าหน้าที่ ขาดแคลนกำลังคนที่มีความรู้ความสามารถ ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการแทรกแซงทางการเมืองนั้น อาจทำได้โดยกำหนดเป้าหมายของการดำเนินนโยบายการเงินให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น รักษาเสถียรภาพทางด้านราคา ดังนั้นมาตรการทางการเงินจะมีเป้าหมายชัดเจน ซึ่งจะช่วยให้อิทธิพลทางการเมืองที่เข้ามาแทรกแซงลดน้อยลงเพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินนโยบายการเงิน กำกับดูแลสถาบันการเงินสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้บริหารระดับสูงจำเป็นต้องมีจรรยาบรรณและดำรงไว้ซึ่งเกียรติภูมิของสถาบันที่มีหน้าที่กำกับดูแล โดยไม่ผ่อนปรนให้กับกลุ่มผลประโยชน์ใดจนเกินสมควร

- แผนการดำเนินงานในระยะปานกลางเป็นแผนที่จะต้องปฏิบัติโดยเร่งด่วนให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลา 5 ปีข้างหน้า

- ทบทวนการดำเนินนโยบายทางการเงินให้มิกสโกสามารถปรับตัวต่อผลกระทบจากภายนอกประเทศให้มีประสิทธิภาพขึ้น กล่าวคือ มีการปรับระบบอัตราแลกเปลี่ยนให้มีความยืดหยุ่นสูงขึ้น เนื่องจากผลกระทบภายนอกประเทศมีมากขึ้น ภายใต้สภาพการณ์ปัจจุบันที่มีการเคลื่อนย้ายทุนอย่างเสรี การกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ ทำให้ขาดความเป็นอิสระในการปรับอัตราแลกเปลี่ยนเพื่อประโยชน์ในการควบคุมปริมาณเงินหรืออัตราดอกเบี้ยในอันที่จะรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจภายในประเทศ รัฐบาลจึงควรที่จะปรับระบบอัตราแลกเปลี่ยนให้มีความยืดหยุ่นสูงขึ้น โดยอนุญาติให้อัตราแลกเปลี่ยนมีขอบเขตการปรับตัวกว้างกว่าเดิม

- พัฒนาการดำเนินมาตรการทางการเงินในลักษณะ Preemptive กล่าวคือใช้มาตรการทางการเงินเพื่อป้องกันปัญหาทางด้านเสถียรภาพทางเศรษฐกิจที่คาดการณ์ว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งนี้เนื่องจากการคาดการณ์ถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมักนำไปสู่ปัญหาที่เกิดขึ้นในอนาคตจริง ถึงแม้ว่าจะไม่รู้ต้นตอหรือสาเหตุที่แท้จริงที่ทำให้เกิดการขาดเสถียรภาพนั้น ๆ ก็ตาม ภาครัฐจึงควรดำเนินมาตรการในลักษณะที่จัดการคาดการณ์ดังกล่าวไม่ให้เกิดขึ้น เพื่อเป็นการขจัดไม่ให้เกิดปัญหานั้นเกิดขึ้นจริง

- พัฒนาการจัดหางบประมาณในระยะกลาง ในการวางแผนการคลังควรจัดหางบประมาณและแผนรายรับในระยะ 3 - 5 ปี เพื่อให้การใช้จ่ายของภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการลงทุนไม่ผันผวนไปกับภาวะเศรษฐกิจจนเกินไป

- พัฒนาระบบข้อมูลและความสามารถในการคาดการณ์ด้านเศรษฐกิจมหภาค ภาครัฐควรจะต้องพัฒนาระบบการเก็บข้อมูลให้ทันสมัย มีประสิทธิภาพสูง ปรับปรุงระบบข้อมูล คุณภาพของข้อมูล มีวิธีขั้นตอนในการประกาศข้อมูล สามารถเผยแพร่ข้อมูลที่ทันสมัยอย่างครบถ้วนและพอเพียง ในขณะเดียวกันก็มีศักยภาพและความเที่ยงตรงในการพยากรณ์สภาพเศรษฐกิจในอนาคตให้สะท้อนถึงสภาพความเป็นจริงที่สุดเท่าที่จะทำได้

### 2.3 ข้อเสนอแนะทางด้านการบริหารและการจัดการของภาคเอกชน

- แผนการดำเนินงานในระยะยาวที่จะต้องเน้นการดำเนินการที่มีความต่อเนื่องให้แล้วเสร็จตามแผน

-ส่งเสริม สนับสนุน กระตุ้นให้ภาคเอกชนเห็นความสำคัญและหันมาใช้ TQM (Total Quality Management) อย่างแพร่หลายด้วยความสมัครใจ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต เพื่อให้มีการบริหารที่ทันสมัยเป็นระบบ ตั้งแต่การคัดเลือกผู้สมัครงาน การเลื่อนตำแหน่ง การพิจารณาความดีความชอบ การทำบัญชีของธุรกิจ การควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์ เป็นต้น แทนที่จะมีการทำธุรกิจแบบครอบครัวที่ทำกันแพร่หลายในธุรกิจขนาดใหญ่ของไทยปัจจุบัน

-รณรงค์ กระตุ้นให้ภาคเอกชนเล็งเห็นความสำคัญและธุรกิจทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กสนใจ มีการเตรียมพร้อมที่จะปฏิบัติตามมาตรฐาน ISO 14000 ซึ่งก็คือ TQM บวกกับ ISO 9000 เป็นมาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งกำลังเป็นเรื่องสำคัญระดับโลกและคาดว่าจะมีผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจและการประกอบการอุตสาหกรรมในอนาคต เนื่องจากกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วมักออกข้อกำหนดทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เข้มงวด เพื่อกีดกันประเทศคู่แข่งเพื่อสร้างความเป็นธรรมในการแข่งขัน หากผู้ประกอบการใดไม่สามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขได้ ก็จะไม่สามารถเข้าสู่ตลาดได้

### 2.4 ข้อเสนอแนะทางด้านภาครัฐบาล

- แผนการดำเนินงานของภาครัฐบาลในระยะสั้นสามารถดำเนินการได้ทันที โดยจะต้องมีการควบคุมให้มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

-แก้ไขวิกฤตการณ์ขาดความเชื่อมั่น (Crisis of Faith) ของประชาชนภายในประเทศและต่างประเทศ เนื่องจากเสถียรภาพของประเทศขึ้นอยู่กับความเชื่อมั่นว่า ภาครัฐบาลมีความรู้ความสามารถในการบริหารประเทศ มีวิถีปฏิบัติที่โปร่งใส มีความคงเส้นคงวา ระบบเศรษฐกิจไทยมีความแข็งแกร่งในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นรัฐบาลจึงมีความจำเป็นต้องเร่งสร้างภาพพจน์อันดีแก่ประเทศ

- แผนการดำเนินงานของรัฐบาลในระยะกลาง เป็นแผนที่ต้องปฏิบัติโดยเร่งด่วนให้แล้วเสร็จในระยะปานกลาง กล่าวคือ ภายในระยะเวลา 5 ปีข้างหน้า

-ปฏิรูประบบราชการ ในลักษณะที่มีการเปลี่ยนแปลงระบบการทำงานหรือขั้นตอนการปฏิบัติงานโดยสิ้นเชิง โดยแบ่งภาระความรับผิดชอบของหน่วยงานต่าง ๆ ใหม่ มีการรวมหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบในเรื่องเดียวกัน ทำงานซ้ำซ้อนกัน มาอยู่ภายใต้หน่วยงานเดียว ยุบหน่วยงานที่มีขอบข่ายของบทบาทภารกิจที่ลดน้อยลงในปัจจุบันมารวมกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เพิ่มหน่วยงานสำหรับบทบาทหน้าที่ใหม่ ๆ ที่มีความสำคัญมากขึ้นในปัจจุบันและอนาคตตามความจำเป็นในการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมในปัจจุบัน ปรับระบบราชการให้มีความยืดหยุ่น มีเป้าหมายการดำเนินงานขององค์กรที่ชัดเจน มีขนาดเล็กและมีการกระจายอำนาจความรับผิดชอบไปในระดับต่าง ๆ มากขึ้น มีการประสานงานกับองค์กรต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ เปลี่ยนบทบาทของภาครัฐให้มีบทบาทเพียงกำกับ ดูแล ส่งเสริมเท่านั้น โดยลดบทบาททางด้านการควบคุมออกไปเพื่อลดโอกาสของการคอร์รัปชันที่มีแพร่หลายและรุนแรงในภาครัฐบาล ลดภาระหน้าที่ความรับผิดชอบของภาครัฐบาลในการบริการ เช่น การจัดเก็บภาษีอากร ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำประปา ค่าธรรมเนียมในการต่อทะเบียนรถ เป็นต้น ให้เอกชนรับเหมาไปดูแลจัดเก็บเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของภาครัฐบาล โดยภาครัฐบาลควรจะมีการใช้จ่ายงบประมาณไม่ว่าจะเป็นในด้านการป้องกันประเทศ การศึกษา การโยธา ฯลฯ อย่างประหยัด มีประสิทธิภาพและมีความโปร่งใสสูง เนื่องจากงบประมาณของรัฐบาลได้มาจากเงินภาษีของประชาชนทั่วประเทศ การเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้จ่ายของภาครัฐ อาจทำได้โดยการจัดตั้งองค์กรเพื่อทำหน้าที่วิเคราะห์ประเมินผลในแง่ของประสิทธิภาพในการใช้จ่ายของภาครัฐ เพื่อเป็นการลดปัญหาการคอร์รัปชันที่มีปรากฏอย่างแพร่หลายในภาครัฐ เป็นปัจจัยทำให้ต้นทุนในการทำธุรกิจของภาคเอกชนเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งท้ายที่สุดก็จะมีผลต่อราคาของสินค้าและบริการทั่วไปในประเทศและมีผลต่อความสามารถในการแข่งขันของประเทศโดยรวม นอกจากนี้รัฐบาลยังควรเผยแพร่กระบวนการตัดสินใจตั้งงบประมาณการใช้จ่ายของรัฐและการใช้จ่ายของรัฐบาลในความเป็นจริงอย่างละเอียด เพื่อให้กลุ่มตัวแทนของประชาชนซึ่งอาจเป็นนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่าง ๆ สามารถทำการตรวจสอบได้

-สร้างระบบสารสนเทศที่มีคุณภาพและเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของภาครัฐบาลและภาคเอกชน สารสนเทศเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการแข่งขันของภาคเอกชน โดยทั่วไปสารสนเทศ

มักจะมีคุณสมบัติเป็นสินค้าสาธารณะ ที่ผ่านมารัฐบาลให้ความสนใจในด้านนี้ต่ำมาก ทำให้ระบบสารสนเทศในภาครัฐมักจะเข้าถึงยาก ขาดความทันสมัยและไม่เที่ยงตรง ดังนั้นเป็นหน้าที่ของภาครัฐจะต้องเร่งพัฒนาระบบสารสนเทศ โดยเฉพาะในภาครัฐบาลให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าในปัจจุบัน นอกจากนี้รัฐบาลจะต้องช่วยเอกชนในการแสวงหาข้อมูลทั้งภายในและภายนอกประเทศ ตลอดจนค้นคว้าวิจัยทางด้านแหล่งตลาดสินค้า ข้อมูลทางด้านตลาดและต้นทุน ตลอดจนแหล่งปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ให้ภาคเอกชนเข้าถึงได้โดยง่ายเพื่อเป็นการเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันของไทย ดังนั้นทิศทางที่สำคัญประการหนึ่งของบทบาทภาครัฐคือ พัฒนาระบบสารสนเทศให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

-ปฏิรูประบบการเมือง การปฏิรูปทางการเมืองมีความจำเป็นสูงสุดในการแก้ปัญหาของภาครัฐ เนื่องจากภายใต้ระบอบประชาธิปไตย นักการเมืองมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ และภายใต้สภาพปัจจุบันนักการเมืองส่วนใหญ่ขาดคุณภาพ กลไกการเลือกตั้งนำไปสู่การซื้อเสียง และขาดความเป็นธรรม นักการเมืองให้ความสำคัญแก่การบริหารมากกว่างานทางด้านนิติบัญญัติ ทำให้การแก้ไขกฎหมายเป็นไปอย่างล่าช้า นอกจากนี้ระบบรัฐบาลผสมทำให้รัฐบาลขาดความต่อเนื่องในการกำหนดและดำเนินนโยบาย ดังนั้นการปฏิรูปการเมืองในทิศทางที่ได้ผู้ที่มีคุณภาพและมีจริยธรรมเข้ามาเป็นตัวแทนประชาชนในการบริหารและทำงานด้านนิติบัญญัติ โดยสามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีกลไกตรวจสอบการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อศักยภาพของภาครัฐบาล นอกจากนี้ยังมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกระจายอำนาจทางการเมืองและการปกครองสู่ท้องถิ่นให้มากขึ้น เพื่อเป็นการลดข้อบกพร่องของการกระจุกศูนย์อำนาจการปกครองไว้ที่ส่วนกลางแบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน การร่างรัฐธรรมนูญใหม่จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อการปฏิรูประบบการเมืองของไทยและต่อศักยภาพของรัฐบาลในการเสริมสร้างขีดความสามารถของรัฐบาล

## 2.5 ข้อเสนอแนะทางด้านสิ่งก่อสร้างพื้นฐาน

- แผนการดำเนินงานในระยะยาว ที่ภาครัฐบาลจะต้องเน้นการดำเนินงานให้มีความต่อเนื่องให้แล้วเสร็จตามแผน

-เร่งให้มีการปฏิบัติตามแผนแม่บทการพัฒนากิจการโทรคมนาคม ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบแล้วเมื่อเดือนมีนาคม 2538 โดยสาระสำคัญในแผนให้มีการยกเลิกการผูกขาดกิจการโทรคมนาคมของรัฐและเปิดโอกาสให้มีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม ภายในวันที่ 1 ตุลาคม 2540 เพื่อลดต้นทุนการผลิตของผู้ประกอบการที่ใช้บริการทางการโทรคมนาคมสื่อสาร ทำให้อัตราค่าบริการโทรคมนาคมทุกชนิดอยู่ในอัตราที่เหมาะสมและเป็นธรรม โดยสะท้อนถึงต้นทุนที่แท้จริง นอกจากนี้เร่งให้มีการแปรรูปองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย (ทศท.) การสื่อสารแห่งประเทศไทย (กสท.) เป็นบริษัท จำกัดและบริษัทมหาชน โดยทำหน้าที่ระดับปฏิบัติการ

-เร่งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีความต่อเนื่องและแล้วเสร็จตามแผนที่กำหนดไว้

# นโยบายเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน กับต่างประเทศ

โดย

ดร.ไพฑูรย์ วิบูลชุตติกุล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

## นโยบายเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับ ต่างประเทศ

### 1. นโยบายเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศคืออะไร

โดยทั่วไปเมื่อกล่าวถึงคำว่าความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ ความหมายแรกที่นึกถึง คือ การที่ประเทศสามารถส่งออกได้มาก และในขณะเดียวกันการผลิตภายในสามารถทดแทนสินค้าจากต่างประเทศ และทำให้ปริมาณการนำเข้าลดลง ซึ่งมีผลสุทธิ คือ การส่งออกจะมีมูลค่าสูงกว่าการนำเข้า ดังนั้น นโยบายการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศในความหมายนี้คือ นโยบายที่มุ่งเน้นการป้องกันมิให้ดุลการค้ามีสภาวะขาดดุล

คำถามที่ตามมาคือ นโยบายดังกล่าวสามารถมีผลนำไปสู่เป้าหมายหลักของการพัฒนาเศรษฐกิจในการปรับปรุงมาตรฐานการครองชีพหรือความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจของประชากรให้สูงขึ้นได้เสมอไปหรือไม่ คำถามนี้มีความสำคัญเพราะหากว่าคำตอบคือไม่ นโยบายการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศตามคำจำกัดความข้างต้นจะไม่มีประโยชน์หรือความหมายใดๆในทางเศรษฐกิจเลย และในที่สุดจำเป็นต้องแสวงหาขอบเขตค่านิยมใหม่เพื่อให้การดำเนินนโยบายการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศบรรลุเป้าหมายหลักของการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งมุ่งเน้นให้ประชากรมีมาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้น

จากการศึกษาของ Hatsopoulos Krugman และ Summers (1988) ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างจากหลายประเทศเพื่อชี้ให้เห็นว่า ในการดำเนินนโยบายการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศโดยมุ่งเน้นเฉพาะการทำให้มูลค่าการส่งออกสูงกว่ามูลค่าการนำเข้านั้นมิได้สอดคล้องกับจุดประสงค์หลักในการเพิ่มรายได้ หรืออำนาจการใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของประชากรในประเทศเสมอไป เมื่อประเทศนำเข้าจากต่างประเทศลดลง ประเทศคู่ค้าจะมี รายได้ลดลง ซึ่งทำให้มีการนำเข้าจากประเทศเราลดลงไปด้วย และทำให้การส่งออกขยายตัวช้าหรือลดลงเป็นผลกระทบสุดท้ายที่ติดตามมา นอกจากนั้นหากทุกประเทศมุ่งแต่ใช้นโยบายสนับสนุน

การส่งออกและลดการนำเข้าเช่นเดียวกันหมด มูลค่าการค้าระหว่างประเทศของโลกจะหดตัว และทุกประเทศจะได้รับผลกระทบทำให้รายได้และมาตรฐานการครองชีพลดลงในที่สุด ดังนั้น นักเศรษฐศาสตร์เห็นพ้องกันว่าควรให้คำจำกัดความเชิงปฏิบัติของนโยบายการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศว่า คือ นโยบายซึ่งทำให้สินค้าที่ผลิตในประเทศไม่ว่าจะเป็นสินค้าส่งออก หรือสินค้าทดแทนการนำเข้ามีราคาใกล้เคียงกับราคาในตลาดโลก และในขณะเดียวกันเป็นนโยบายที่ทำให้ประเทศสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ด้านการเพิ่มมาตรฐานการครองชีพให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

Krugman (1994) ได้นำเสนอเพิ่มเติมว่า ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดมาตรฐานการครองชีพและ ขีดความสามารถการแข่งขันในตลาดโลกที่สำคัญ คือ การเพิ่มขึ้นของประสิทธิภาพการผลิตและ ผลผลิตภาพที่เรียกรวมๆ กันว่า Productivity Growth เมื่อผลิตภาพมีอัตราเพิ่มสูง สินค้าที่ผลิตได้ในประเทศจะมีต้นทุนแข่งขันในตลาดโลกได้ ทำให้การส่งออกขยายตัว ในขณะเดียวกัน เมื่อผลิตภาพเพิ่มสูงขึ้นรายได้ที่แท้จริงของประชากรจะสูงขึ้นไปด้วย และเมื่อประกอบกับรายได้จากการส่งออกที่เพิ่มสูงขึ้นประชากรในประเทศจะมีอำนาจซื้อและสามารถนำเข้าสินค้าต่าง ๆ จากต่างประเทศได้มากขึ้น โดยไม่ต้องพึ่งพาการกู้ยืมจากต่างประเทศ ผลสุดท้าย คือ ประชากรจะมีสภาพทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นในลักษณะที่สามารถอุปโภคบริโภคสินค้าได้หลากหลายประเภทที่ผลิตจากทั้งภายในและภายนอกประเทศ นอกจากนั้น ประชากรยังมีรายได้เพียงพอที่จะอุปโภคบริโภค ในปริมาณเท่าที่ต้องการ ดังนั้นในการศึกษานี้ เมื่อกล่าวถึงความสามารถในการแข่งขันจะอ้างอิงถึงความหมายตรงตามคำจำกัดความ กล่าวมาข้างต้น

คำถามต่อไปคือ นโยบายการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศมีลักษณะเช่นใดและประกอบขึ้นมาจากมาตรการใดบ้าง ในประเด็นนี้ แม้ว่าจะมีการศึกษามากในกลุ่มประเทศอเมริกาเหนือและยุโรปทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงนโยบายตลอดช่วงทศวรรษ 1980 แต่การศึกษาเหล่านี้ยังหาข้อยุติซึ่งสามารถสรุปเป็นคำตอบเฉพาะเจาะจง หรือครอบคลุมเป็นกรณีทั่วไปในทุกประเทศมิได้ ในการศึกษาเชิงทฤษฎีนั้นการวิจัยได้พัฒนาไปในทฤษฎีที่ว่าด้วยการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแนวใหม่ หรือ Endogeneous Growth Theory ผู้วิจัยแสวงหาปัจจัยที่กำหนดการขยายตัวของอัตราการเพิ่มผลผลิตหรือผลิตภาพ (Productivity Growth) ข้อสรุปเบื้องต้นในปัจจุบัน คือ ประเทศควรให้ความสำคัญต่อการเพิ่มการลงทุนตลอดจนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทั้งนี้เนื่องจากการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์จะก่อให้เกิดผลได้ภายนอก (Exter

nalities) ซึ่งมีผลให้ผลิตภาพมีการขยายตัวในอัตราเร่ง ทางด้านงานวิจัยเชิงประจักษ์ในเรื่องนี้ยังมีจำนวนไม่มาก แต่มีข้อสรุปในเชิงนโยบายส่งเสริมการเพิ่มผลิตภาพและความสามารถในการแข่งขันได้ดังนี้คือ รัฐบาลควรใช้มาตรการระดับมหภาคเพื่อขจัดความไม่ได้ดุลในตลาดต่าง ๆ ควรใช้มาตรการภาษีเพื่อส่งเสริมการลงทุน และควรมีมาตรการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา ตลอดจนการคุ้มครองสิทธิทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น ส่วนทางด้านนโยบายการค้า นั้น มีข้อสรุปว่า หากอุตสาหกรรมมีโครงสร้างตลาดที่มีการแข่งขันกันสูงในตลาดโลก นโยบายการค้าเสรีเป็นนโยบายที่ดีที่สุด แต่ถ้าหากโครงสร้างตลาดของอุตสาหกรรมมีการแข่งขันไม่สมบูรณ์หรือการผลิตในอุตสาหกรรมหนึ่งก่อให้เกิดผลได้ภายนอก (Externalities) ที่เป็นประโยชน์แก่อุตสาหกรรมอื่น รัฐบาลควรใช้นโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมเป้าหมายหรืออุตสาหกรรมหลัก อย่างไรก็ตาม นักเศรษฐศาสตร์ยอมรับว่าการวิจัยยังหาข้อสรุปด้านมาตรการที่เหมาะสมสำหรับนโยบายการส่งเสริมอุตสาหกรรมหลักไม่ได้

สำหรับประเทศกำลังพัฒนาหรือประเทศอุตสาหกรรมใหม่ซึ่งมีโครงสร้างการผลิตทรัพยากรการผลิตและปัญหาเศรษฐกิจแตกต่างจากประเทศพัฒนาแล้ว เป็นที่น่าเสียดายว่างานวิจัยที่ว่าด้วยเรื่องความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลกยังมีอยู่จำนวนน้อย อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาสรุปได้ว่าสำหรับประเทศกำลังพัฒนาซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศเล็กและมีการเปิดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับต่างประเทศมากกว่าประเทศพัฒนาแล้ว นโยบายการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศมีความสำคัญที่สุด ประเทศควรมีมาตรการพิทักษ์สิทธิการที่ลดการบิดเบือนราคาสินค้าและราคาปัจจัยการผลิต ทั้งนี้เพื่อให้สินค้าส่งออกมีราคาที่แข่งขันกับราคาในตลาดโลกได้และถ้าหากประเทศมีการปกป้องการคุ้มครองอุตสาหกรรมบางประเภท รัฐบาลควรกำหนดระยะเวลาการคุ้มครองรวม ทั้งตั้งเป้าหมายว่าเมื่อการคุ้มครองสิ้นสุดลง อุตสาหกรรมนั้นจะสามารถส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศในราคาตลาดโลกได้ ส่วนทางด้านนโยบายการเพิ่มประสิทธิภาพและการเพิ่มผลผลิตโดยทั่วไปนั้นรัฐบาลควรใช้มาตรการระดับมหภาคเพื่อส่งเสริมการออม การลงทุนภายในและการลงทุนจากต่างประเทศ นอกจากนั้นประเทศควรมีมาตรการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาเทคโนโลยี และส่งเสริมการใช้สินค้าทุนอย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยมาตรการเหล่านี้ช่วยให้ประเทศกำลังพัฒนาสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและผลิตภาพได้ในขณะเดียวกัน

ในประเทศไทย การศึกษาแนวทางการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศมีความจำเป็นเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เนื่องจากในสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน ประเทศต่าง ๆ ทั้งที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนาต่างแสวงหาแนวทางการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันเพื่อยกระดับมาตรฐานการครองชีพให้เท่าเทียมกับต่างประเทศ ดังนั้นประเด็นการแข่งขันกันทางด้านเศรษฐกิจและการค้านับวันจะทวีความสำคัญและรุนแรงยิ่งขึ้นตามลำดับ ดังนั้น ในการศึกษานี้จะเน้นการวัดอัตราการเพิ่มผลผลิตหรือผลิตภาพของภาคอุตสาหกรรมไทย และวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของนโยบายการค้าซึ่งมีความสำคัญต่อการเพิ่มผลผลิตของประเทศกำลังพัฒนาและประเทศไทยเป็นอย่างมาก

## 2. พัฒนาการของอุตสาหกรรมและนโยบายการค้าของไทย

### 2.1 การผลิตและการค้า

ในสองทศวรรษที่ผ่านมาโครงสร้างการผลิตและการส่งออกของภาคอุตสาหกรรมไทยเปลี่ยนแปลงจากการผลิตสินค้าแปรรูปทรัพยากรธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่มาเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานมาก และในทศวรรษ 1990 ประเทศไทยพยายามผลิตและส่งออกสินค้าที่ใช้ปัจจัยทุน แรงงานฝีมือ และเทคโนโลยีการผลิตสูงขึ้น ทั้งนี้โดยอาศัยนโยบายส่งเสริมการส่งออกและการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ

อย่างไรก็ตามมีสินค้าทดแทนการนำเข้าบางประเภทซึ่งยังคงได้รับการคุ้มครองมาถึงปัจจุบัน ได้แก่ อุตสาหกรรมยานยนต์ ผลิตภัณฑ์กระดาษ เป็นต้น อุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้าใหม่ที่เกิดขึ้นในช่วงต้นทศวรรษ 1990 คือ อุตสาหกรรมปิโตรเคมี สินค้าของอุตสาหกรรมนี้ได้ใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมส่งออกหลายประเภท เช่น สิ่งทอ ผลิตภัณฑ์พลาสติก ของเด็กเล่น เครื่องสำอาง และผลิตภัณฑ์อุปโภคบริโภคหลายชนิด และเป็นประเด็นถกเถียงว่า นโยบายการส่งเสริมอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้าจะส่งผลกระทบในทางลบต่อความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศของอุตสาหกรรมส่งออกหรือไม่และเพียงเท่าใด

การส่งเสริมการส่งออกสำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมไทยเป็นอย่างยิ่ง ในช่วงต้นทศวรรษ 1980 อัตราการขยายตัวของสินค้าส่งออกชะลอตัวลงเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจในตลาดโลก

ขบเซา โดยอัตราการขยายตัวสูงเพียงร้อยละ 12 ต่อปี หลังจากกลางทศวรรษ 1980 ถึงปี 1990 การส่งออกขยายตัวสูงสุดในประวัติศาสตร์การส่งออกของไทยคือ สูงถึงร้อยละ 30 ต่อปี แต่ในต้นทศวรรษ 1990 อัตราการขยายตัวกลับลดลงเป็นร้อยละ 12-13 ต่อปี และในปัจจุบันการส่งออกมีอัตราการขยายตัวลดลงจนถึงระดับหยุดการเจริญเติบโต สินค้าซึ่งได้รับผลกระทบจากการส่งออกชะลอตัวมากที่สุดในปัจจุบันคือสินค้าที่ผลิตโดยใช้แรงงานมาก ได้แก่ อาหารกระป๋อง สิ่งทอ เสื้อผ้าสำเร็จรูป ของเด็กเล่น เซรามิกส์ รองเท้า และผลิตภัณฑ์พลาสติก เป็นต้น

ส่วนสินค้าซึ่งยังคงมีอัตราการขยายตัวของการส่งออกสูงทั้ง ๆ ที่สินค้าส่งออกอื่นประสบปัญหาคือ ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์และอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ แผงวงจรไฟฟ้า เครื่องใช้ไฟฟ้า อุปกรณ์สื่อสาร ชิ้นส่วนรถยนต์ และผลิตภัณฑ์เคมีบางจำพวก ซึ่งล้วนแต่เป็นสินค้าที่ผลิตโดยใช้เทคโนโลยีและแรงงานที่มีทักษะ

ถ้าหากย้อนกลับไปดูข้อมูลการส่งออกในช่วง ค.ศ. 1991 ถึง 1995 และการสำรวจการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างการส่งออก พบสภาพซึ่งไม่แตกต่างไปจากสภาพที่เกิดขึ้นในต้นปีนี้มาก กล่าวคือ สินค้าส่งออกที่ใช้แรงงานมากส่วนใหญ่มีอัตราการขยายตัวต่ำกว่าสินค้าส่งออกในกลุ่มที่ผลิตโดยใช้เทคโนโลยีและแรงงานที่มีทักษะมาโดยตลอด แต่ที่ไม่เป็นที่สังเกตก็เพราะว่าการส่งออกโดยรวมยังสามารถขยายตัวในอัตราสูงเกือบร้อยละ 20 พอมาถึงต้นปีนี้ เมื่อการส่งออกชะลอตัวลงมากในปี ค.ศ. 1996 ถึง 1997 สินค้าที่ได้รับผลกระทบก่อนกลุ่มอื่นและรุนแรงถึงขนาดที่มีมูลค่าการส่งออกหดตัวก็คือ สินค้าที่ผลิตโดยใช้แรงงานมากนั่นเอง

สรุปได้ว่าอันที่จริงแล้วการส่งออกสินค้าที่ใช้แรงงานมากมีการขยายตัวต่ำมาหลายปีแล้ว ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากการที่ค่าแรงของไทยเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงกว่าการผลิตภาพของแรงงาน และในที่สุดสินค้าที่ผลิตโดยใช้แรงงานมากของไทยได้รับผลกระทบจากการแข่งขันของประเทศที่มีค่าแรงต่ำกว่า เช่น จีน อินโดนีเซีย อินเดีย และเวียดนาม เป็นต้น สินค้าที่ช่วยให้ประเทศมีการส่งออกขยายตัวสูงได้ในช่วงที่ผ่านมากลับกลายเป็นสินค้าที่ต้องอาศัยเทคโนโลยี และแรงงานที่มีทักษะตลอดจนการลงทุนจากต่างประเทศ

ดังนั้น ต่อจากนี้ไปการส่งออกของไทยจะมีการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น นโยบายปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต โดยการเพิ่มขีดความสามารถด้านเทคโนโลยี ตลอดจนการพัฒนากำลังคนเพื่อ

วัตถุดิบในการเพิ่มผลผลิตหรือลดต้นทุนจะยังคงเป็นประเด็นหลัก นอกจากนั้น เนื่องจากสินค้าในกลุ่มซึ่งมีการขยายตัวในการส่งออกสูงเป็นกลุ่มที่ต้องอาศัยการค้าในสินค้าวัตถุดิบและสินค้ากึ่งสำเร็จรูปมาก มาตรการและโครงสร้างภาษีอากรที่เหมาะสมจะช่วยความสามารถในการแข่งขันได้มาก

ส่วนทางด้านการนำเข้านั้น สินค้านำเข้าขยายตัวรวดเร็วไปพร้อม ๆ กับการส่งออก การนำเข้ามีการเปลี่ยนโครงสร้างโดยสินค้านำเข้าที่มีการขยายตัวสูงเป็นสินค้ากึ่งสำเร็จรูป และวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตสินค้าส่งออก รวมทั้งเครื่องมือเครื่องจักรและยานพาหนะที่เพิ่มขึ้นสืบเนื่องจากการผลิตและการลงทุนจากต่างประเทศ สินค้านำเข้าที่สำคัญ คือ ปลาทูน่า ด้ายและผ้าผืน เยื่อกระดาษ เคมีและเคมีภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์โลหะ สินค้าอิเล็กทรอนิกส์ และอัญมณี สินค้านำเข้าเหล่านี้นับเป็นสินค้าที่ใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับการผลิตสินค้าเพื่อการส่งออก เช่น อาหารกระป๋อง สิ่งทอ ผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ และสินค้าส่งออกประเภทใหม่ทั้งหลาย อนึ่ง มีข้อสังเกต 2 ประการเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของการนำเข้าและการส่งออก คือ ประการแรก การขยายตัวของการส่งออกช่วยให้ประเทศไทยมีเงินตราต่างประเทศเพิ่มขึ้น ทำให้การนำเข้าวัตถุดิบและเครื่องมือเครื่องจักรเพื่อการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมสามารถขยายตัวตามไปด้วยในขณะเดียวกัน ประการที่สองการลงทุนจากต่างประเทศซึ่งทำให้ไทยสามารถขยายการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมได้มากนั้น เป็นสินค้าที่มีการนำเข้าเป็นสัดส่วนสูง (Import-Intensive) ด้วยเช่นกัน

## 2.2 นโยบายระดับมหภาคและนโยบายการค้า

เครื่องมือที่รัฐบาลมีการนำมาใช้เพื่อดำเนินนโยบายและกลยุทธ์ในการขยายตัวของการผลิตและการค้าในภาคอุตสาหกรรม ได้แก่ มาตรการในระดับมหภาค มาตรการภาษีอากร มาตรการไม่ใช่ภาษีอากร และมาตรการสิทธิประโยชน์ทั้งที่เป็นภาษีอากรและที่เป็นการเงิน โดยมาตรการเหล่านี้ นอกจากจะมีผลต่อการส่งเสริมอุตสาหกรรมส่งออก และช่วยคุ้มครองอุตสาหกรรมบางประเภทที่ผลิตเพื่อตลาดในประเทศแล้ว ยังมีผลต่อการกระจายอุตสาหกรรมไปต่างจังหวัดอีกด้วย ในส่วนต่อไปนี้จะกล่าวถึงมาตรการข้างต้นที่มีผลต่อการผลิตและการค้าของภาคอุตสาหกรรมตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

## นโยบายระดับมหภาค

นโยบายการเงินของไทยนั้นมุ่งควบคุมปัญหาเงินเฟ้อเป็นหลัก ซึ่งช่วยให้สินค้าอุตสาหกรรมมีราคาต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศที่มีอัตราเงินเฟ้อที่สูงกว่า และเป็นการช่วยการส่งออกของภาคอุตสาหกรรมในประเทศไทยได้เป็นอย่างดี ส่วนระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศนั้น ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1984 ประเทศไทยได้เปลี่ยนระบบจากการผูกกับดอลลาร์สหรัฐเพียงสกุลเดียวมาเป็นการผูกกับเงินตราหลายสกุลของประเทศคู่ค้าหลักของไทย อย่างไรก็ตามเงินดอลลาร์สหรัฐยังคงมีน้ำหนักมากที่สุดในตะกร้า ระบบนี้ทำให้อัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงของไทยลดค่าลงตลอดช่วงครึ่งหลังของทศวรรษ 1980 ซึ่งนับเป็นการช่วยเสริมความสามารถในการแข่งขันของการส่งออกสินค้าไทยในตลาดโลก โดยสินค้าของไทยมีราคาลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับราคาของประเทศคู่ค้าที่อัตราแลกเปลี่ยนมีค่าเพิ่มขึ้นหรือไม่เปลี่ยนแปลงในขณะนั้น ในปัจจุบันกำลังเป็นที่ถกเถียงกันว่าระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการส่งออกของไทยในอดีตนั้นสมควรได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเช่นใดหรือไม่เพื่อให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น และเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจโลกในขณะนี้

ทางด้านนโยบายการคลังนั้น ในอดีตรัฐบาลพยายามขจัดปัญหาการขาดดุลของงบประมาณรัฐบาล ปัญหาดังกล่าว จะมีผลต่อเนื่อง ทำให้เกิดการขาดดุลในบัญชีเดินสะพัดและการเพิ่มขึ้นของหนี้ต่างประเทศ การจำกัดการใช้จ่ายของรัฐบาลทำให้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศมีเสถียรภาพ และประเทศสามารถรอดพ้นจากปัญหาภาระหนี้สินระหว่างประเทศด้วย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าในทศวรรษที่ผ่านมาประเทศไทยได้ใช้นโยบายต่าง ๆ ในระดับมหภาค ได้แก่ นโยบายการคลัง นโยบายการเงิน และนโยบายอัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา เพื่อปรับเปลี่ยนและแก้ไขปัญหาความไม่สมดุลและความไร้เสถียรภาพทางเศรษฐกิจในด้านต่าง ๆ จากนโยบายดังกล่าวทำให้ประเทศมีเสถียรภาพทั้งภายในและภายนอกพอสมควร กล่าวคือไม่ว่าจะเป็นดุลการคลัง การลงทุนและการออม ดุลบัญชีเดินสะพัด และอัตราเงินเฟ้อต่างอยู่ในระดับที่เหมาะสม ซึ่งความสมดุลและมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่งที่ช่วยเอื้ออำนวยให้ประเทศไทยพัฒนาอุตสาหกรรมและการส่งออกได้เป็นอย่างดี

ในกลางทศวรรษ 1990 ประเทศเผชิญปัญหาเงินเฟ้อสูงและดุลบัญชีเดินสะพัดขาดดุลมาก ซึ่งกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ดังนั้น กระทรวงการคลัง พยายามแก้ไขปัญหาโดย

ใช้มาตรการทางการเงินเพื่อลดอัตราเพิ่มของการลงทุนภาคเอกชน ในขณะที่เดียวกันจะชะลอการใช้จ่ายของรัฐเพื่อรักษาอัตราการออมให้สูงไว้ นับเป็นการช่วยให้เสถียรภาพทางเศรษฐกิจไม่เลวลงไปกว่าที่เป็นอยู่ แต่ผลข้างเคียงที่ตามมาด้วยคือสภาพเศรษฐกิจที่ชะลอตัวลง จึงทำให้เกิดคำถามที่ว่าปัญหาเศรษฐกิจที่แท้จริงนั้นคืออะไร ซึ่งอาจแยกเป็นคำถามย่อยได้ดังนี้

คำถามแรกคือ ในอดีตประเทศไทยเคยประสบปัญหาเงินเฟ้อและการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดหรือไม่ และผ่านปัญหามาได้อย่างไร ประเทศไทยในปี 1990 มีอัตราเงินเฟ้อสูงและการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดสูงถึงร้อยละ 8.5 ของรายได้ประชาชาติ แต่ภายหลังเศรษฐกิจชะลอตัวและปัญหาต่าง ๆ ลดลง จนกระทั่งปีกลายเมื่อเงินเฟ้อและการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดกลับมาเป็นปัญหาอีกครั้งหนึ่ง

ในปี 1990 นักเศรษฐศาสตร์ต่างเห็นพ้องกันว่า เงินเฟ้อและการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดเกิดจากเศรษฐกิจที่ร้อนแรง กล่าวคือ ในช่วงปี 1988 ถึง 1990 การลงทุนของภาคเอกชนที่เพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่เดียวกันการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจซึ่งขยายตัวสูงสุดเป็นประวัติการณ์ถึงร้อยละ 11 ถึง 13 แต่ในปีถัดมาเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจทั้งภายในและต่างประเทศอย่างกระทันหัน มีผลกระทบทำให้การลงทุนของภาคเอกชนลดการขยายตัวลง และเงินทุนเคลื่อนย้ายจากต่างประเทศสุทธิไม่เพิ่มขึ้น ระยะเวลาต่อมาเศรษฐกิจชะลอตัวและจนกระทั่งปี 1993 อัตราเงินเฟ้อลดลงและการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดปรับตัวเหลือร้อยละ 5.1 เท่านั้น

คำถามต่อมาเกี่ยวเนื่องกับการเปรียบเทียบความอ่อนไหวของสภาพเศรษฐกิจไทยปัจจุบันและอดีต จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันเสถียรภาพทางเศรษฐกิจไหวตัวต่อการเจริญเติบโตและการเพิ่มขึ้นของการลงทุนมาก กล่าวคือ รายได้ประชาชาติ หรือ ผลผลิตรวมขยายตัวเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 8.3 ในปี 1993 เป็น ร้อยละ 11 ถึง 13 จึงจะก่อให้เกิดปัญหาเงินเฟ้อ และการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด จากข้อมูลนี้ทำให้มีข้อสังเกตว่า อะไรเป็นปัจจัยทำให้เศรษฐกิจไทยขาดเสถียรภาพได้ง่ายขึ้น

สภาพเศรษฐกิจไทยในระยะหลังนี้ขยายตัวโดยอาศัยการลงทุนที่เพิ่มสูงขึ้นมาก และการลงทุนอาศัยการกู้ยืมจากต่างประเทศมากขึ้น การลงทุนในลักษณะนี้มีผลต่อทั้งการนำเข้า

เครื่องมือเครื่องจักรและรายจ่ายทางด้านอัตราดอกเบี้ยต่างประเทศซึ่งอาจมีผลต่อดุลบัญชีเดินสะพัดได้

หมายความว่าในอนาคต หากประเทศไทยต้องการให้เศรษฐกิจขยายตัวโดยไม่กระทบต่อเสถียรภาพ ประเทศไทยจำเป็นต้องเพิ่มการออมภายในประเทศ ตลอดจนเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและความสามารถในการผลิตให้มากขึ้น เนื่องจากเป็นหนทางที่จะทำให้เศรษฐกิจขยายตัวได้สูงโดยใช้การลงทุนและทรัพยากรการผลิตที่ประหยัดที่สุด

### มาตรการทางด้านภาษี

มาตรการที่มีผลต่อการผลิตในประเทศและการค้าระหว่างประเทศโดยตรง ได้แก่ มาตรการภาษีอากรขาเข้า ภาษีอากรขาออก และการจำกัดปริมาณการนำเข้า มาตรการที่มีผลต่อการผลิต กำไร และการลงทุนของอุตสาหกรรมในประเทศ ได้แก่ ภาษีการค้า ภาษีสรรพสามิต และภาษีเงินได้นิติบุคคล ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าการจำกัดปริมาณการนำเข้าโดยตรงนั้นมีการนำมาใช้กับสินค้าเข้าไม่กี่ชนิด ส่วนใหญ่แล้วประเทศไทยมักใช้มาตรการภาษีอากร ดังนั้นจึงทำให้มาตรการภาษีอากรมีผลต่อการผลิตและการค้าในภาคอุตสาหกรรมมากกว่ามาตรการที่ไม่ใช่ภาษีอากรมาก

ตั้งแต่ในอดีตมา ภาษีอากรขาเข้าและภาษีการค้ามีความสำคัญมากที่สุดทั้งเมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนของรายได้ภาษีอากรขาเข้าและภาษีการค้าต่อรายได้ประชาชาติ ทั้งนี้เพราะเป็นภาษีที่มีฐานกว้างและสะดวกในการจัดเก็บ นอกจากนี้ภาษีอากรขาเข้ายังมีผลต่อการนำเข้า การส่งออก และการผลิตของสินค้าอุตสาหกรรม ในที่นี้จึงจะกล่าวเฉพาะมาตรการภาษีอากรหลัก 2 ประเภทข้างต้น

ภาษีอากรที่มีผลกระทบต่อการผลิต และการค้าของสินค้าอุตสาหกรรมของไทยมากที่สุด คือ ภาษีอากรขาเข้า จากการศึกษาภาษีอากรขาเข้าทั้งแบบอัตราคุ้มครองตามราคา (Nominal Rates of Protection) และอัตราการคุ้มครองที่แท้จริง (Effective Rates of Protection) ในอดีตของ ณรงค์ชัย (1980) และผู้เขียนและคณะ (1989) พบว่าอัตราภาษีเหล่านี้สูงมากในกลุ่มสินค้าที่ผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าในช่วงทศวรรษ 1960 ในขณะที่สินค้าขาออกทั้งที่เป็นสินค้าเกษตรกรรม

และผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมมีอัตราต่ำหรือติดลบ ทั้งนี้ เป็นไปตามนโยบาย การคุ้มครองอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้าในขณะนั้น อุตสาหกรรมที่มีอัตราการค้าคุ้มครองโดยแท้จริงสูงสุด เป็นสินค้าสำเร็จรูปเพื่อการบริโภค หรือสินค้าฟุ่มเฟือย เช่น อาหารแปรรูป เครื่องดื่ม ยาสูบ ผลิตภัณฑ์เคมี และรถยนต์โดยสาร เป็นต้น อุตสาหกรรมที่มีระดับอัตราคุ้มครองต่ำรองลงมาคือ อุตสาหกรรมกึ่งสำเร็จรูป และอุตสาหกรรมเครื่องมือเครื่องจักร ตามลำดับ ในช่วงทศวรรษ 1970 ต่อมา แม้ว่าจะเริ่มมีนโยบายในการส่งเสริมการส่งออก แต่โครงสร้างภาษีก็ได้เปลี่ยนไปจากเดิมมากนัก กล่าวคือ อัตราคุ้มครองที่แท้จริงของอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้าบางชนิด เช่น สินค้าผู้บริโภคประเภทถาวรและรถยนต์โดยสาร ก็ยังสูงอยู่ และอัตราคุ้มครองของสินค้าส่งออกก็ยังคงติดลบ แม้ว่าจะเป็นอัตราที่ติดลบน้อยลง ในช่วงต้นทศวรรษ 1980 ได้มีความพยายามในการปรับปรุงโครงสร้างภาษี เพื่อลดความบิดเบือนของราคาสินค้าสำเร็จรูป และสินค้าที่ใช้เป็นปัจจัยในการผลิต โดยการลดอัตราภาษีอากรโดยทั่วไป พร้อมทั้งลดความแตกต่างของอัตราภาษีอากรราเข้าในอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ แต่ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะประสบปัญหาเรื่องความต้องการรายได้เข้ารัฐบาลในช่วงที่งบประมาณรายจ่ายของรัฐบาลยังสูงมาก

ต่อมาในช่วงกลางทศวรรษ 1980 ได้มีการปรับโครงสร้างภาษีครั้งใหญ่ คือกลับมีการปรับอัตราภาษีเพิ่มขึ้นในรายการสินค้าส่วนใหญ่และแทบไม่มีการเปลี่ยนแปลงอัตราภาษีใหม่อีกเลยภายหลังจากนั้น ดังนั้น เมื่อถึงปลายทศวรรษ 1980 อัตราภาษีอากรมิได้ลดลงจากต้นทศวรรษ 1980 และความแตกต่างของอัตราอากรราเข้าในระหว่างอุตสาหกรรมต่าง ๆ ยังมีอยู่สูง อันที่จริงแล้วอัตราภาษีอากรและอัตราคุ้มครองที่แท้จริงตั้งแต่ในกลางทศวรรษที่ 1980 เพิ่มขึ้นเป็นเกือบสองเท่าของอัตราในช่วงต้นทศวรรษ และความเบี่ยงเบนมาตรฐานของอัตราภาษีในอุตสาหกรรมต่าง ๆ กลับเพิ่มขึ้นจากช่วงต้นทศวรรษ โครงสร้างของภาษีก็ไม่เปลี่ยนแปลงจากทศวรรษที่ผ่านมาเช่นกัน กล่าวคือระดับความแตกต่าง และความลดหลั่นของอัตราคุ้มครองที่แท้จริงของกลุ่มสินค้าราเข้าประเภทสำเร็จรูปแบบไม่ถาวร สินค้าสำเร็จรูปแบบถาวร สินค้าชั้นกลาง และสินค้าประเภททุนก็ยังอยู่ในรูปแบบที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปมากนัก นอกจากนั้นโดยเฉลี่ยแล้วอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้ายังมีอัตราการค้าคุ้มครองสูงกว่าอุตสาหกรรมส่งออกกว่าสองเท่าตัว แสดงว่า โครงสร้างภาษีอากรราเข้าของไทยมีสภาพไม่เป็นกลางในขณะนั้นและการบิดเบือนราคาปัจจัยการผลิตและราคาสินค้าประเภทต่าง ๆ ก็ยังคงมีอยู่ ซึ่งโครงสร้างภาษีเช่นนี้มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการผลิตของอุตสาหกรรมที่ได้รับการคุ้มครองสูง อีกทั้งยังไม่เอื้ออำนวยต่อการสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลกของสินค้าส่งออกของประเทศไทยด้วย

ในต้นทศวรรษ 1990 รัฐบาลมีความพยายามที่จะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภาษีเพื่อลดการบิดเบือนทางเศรษฐกิจ และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของสินค้าอุตสาหกรรมอันเป็นปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขเท่าที่ควรจากการปรับโครงสร้างภาษีในช่วงกลางทศวรรษ 1980 การปรับลดอัตราภาษีในครั้งนี้กระทรวงการคลังได้จำแนกสินค้าที่จะดำเนินการปรับลดเป็น 20 หมวดใหญ่ โดยเริ่มทยอยการปรับลดภาษีตั้งแต่ปี ค.ศ. 1990 จากปีแรกที่เริ่มมีการปรับลดจนถึงปลายปี ค.ศ. 1994 พบว่ามีสินค้า 9 หมวดที่ดำเนินการปรับลดอัตราภาษีเรียบร้อยแล้ว ประกอบด้วย เครื่องจักร (บางส่วน) รถยนต์นั่งและปิกอัพ (บางส่วน) คอมพิวเตอร์และชิ้นส่วน เคมีภัณฑ์ สินแร่เหล็กและผลิตภัณฑ์เหล็ก โลหะสามัญอื่น ๆ เครื่องมือวัดทดสอบคันคว่ำ และใช้ทางการแพทย์ เครื่องใช้ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ (บางส่วน) ครอบคลุมพิกัด 2,990 รายการ หรือคิดเป็นร้อยละ 40 ของรายการทั้งหมด

สำหรับในปี 1995-1997 กระทรวงการคลังจะดำเนินการปฏิรูปโครงสร้างภาษีที่เหลือจำนวน 11 หมวดสินค้า ประกอบด้วย กลุ่มเชื้อเพลิง ปิโตรเคมี และยาง กลุ่มสิ่งทอ กลุ่มหนัง เครื่องหนัง รองเท้า และอื่น ๆ กลุ่มไม้ เยื่อไม้ กระดาษ และสิ่งพิมพ์ กลุ่มแก้ว ซีเมนต์ แอสเบส ทอส และอัญมณี กลุ่มอาหารสำเร็จรูป เครื่องดื่ม สุรา ยาสูบ กลุ่มยานพาหนะและชิ้นส่วนยก เว้นยานบก กลุ่มเฟอร์นิเจอร์ ของเล่น ศิลปกรรม โบราณวัตถุ กลุ่มนาฬิกา เครื่องดนตรี อาวุธ และกระสุน กลุ่มเครื่องจักร เครื่องไฟฟ้า และกลุ่มผลิตภัณฑ์เคมีภัณฑ์ฟอกย้อม ครอบคลุมสินค้า 3,908 รายการ คิดเป็นร้อยละ 52 ของพิกัดทั้งหมด เมื่อรวมกับภาษีที่มีการปรับลดไปในช่วงก่อนหน้านี้แล้วจะทำให้มีสินค้าที่ได้รับการปรับลดทั้งสิ้น 6,898 รายการ หรือคิดเป็นร้อยละ 91 ของจำนวนพิกัดทั้งหมด และภายหลังการปฏิรูปโครงสร้างภาษีแล้ว อัตราภาษีสำหรับสินค้าขาเข้าจะมีการปรับลดอัตราภาษีจากร้อยละ 0-100 ในปี ค.ศ. 1990 เหลือเพียงร้อยละ 1-30 ในปี ค.ศ. 1997

นอกจากนั้น เพื่อเป้าหมายในการลดความแตกต่างของอัตราภาษีระหว่างกลุ่มสินค้า กระทรวงการคลังจึงเร่งดำเนินการปรับลดจำนวนอัตราภาษีจาก 39 อัตราให้เหลือเพียง 6 อัตรา โดยมีรายละเอียดดังนี้ อัตราภาษีร้อยละ 0 สำหรับสินค้าจำเป็น เช่น อุปกรณ์ทางการแพทย์ และปุ๋ย อัตราภาษีร้อยละ 1 สำหรับวัตถุดิบ ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ และพาหนะเพื่อการขนส่งระหว่างประเทศ อัตราภาษีร้อยละ 5 สำหรับผลิตภัณฑ์ขั้นต้น และสินค้าทุน เช่น เครื่องจักร เครื่องมือวัดและทดสอบ เครื่องมือวิจัย และอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ อัตราภาษีร้อยละ 10 สำหรับผลิตภัณฑ์ขั้นกลาง อัตราภาษีร้อยละ 20 สำหรับผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป และอัตราภาษีร้อยละ 30

สำหรับสินค้าสินค้าที่ต้องการการคุ้มครองเป็นพิเศษ ในการศึกษานี้จะวิเคราะห์โครงสร้างภาษีโดยการวัดอัตราการคุ้มครองตามราคาและอัตราการคุ้มครองที่แท้จริงของโครงสร้างภาษีอากรในทศวรรษปัจจุบัน

มาตรการทางภาษีที่สำคัญอีกประเภทหนึ่งนอกเหนือจากอากรขาเข้าซึ่งมีผลกระทบต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและการค้า คือ ภาษีการค้า ระบบภาษีการค้าในอดีตมีข้อเสียเปรียบทางด้านที่ก่อให้เกิดภาวะภาษีซ้ำซ้อน (Cascading) การชักจูงให้อุตสาหกรรมขยายตัวในแนวดิ่งและไม่เอื้ออำนวยต่อการรับช่วงการผลิต (Subcontracting) และการไม่เอื้ออำนวยต่อการส่งออก แม้ว่าสินค้าออกโดยทั่วไปจะไม่เสียภาษีการค้า แต่ความซ้ำซ้อนของภาษีที่เกิดขึ้นในช่วงต้นของการผลิตยังคงสะสมอยู่ในต้นทุนของสินค้าส่งออกและเป็นปัจจัยหนึ่งที่ไม่เอื้ออำนวยต่อความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลกของผู้ส่งออกไทย

เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวประกอบกับความจำเป็นในการที่จะต้องปรับปรุงโครงสร้างภาษีการค้าที่เป็นภาษีหลักของภาษีการบริโภคภายในประเทศ ให้รับกับการขยายตัวของเศรษฐกิจและเพื่อเป้าหมายในด้านการจัดสรรทรัพยากร และการแสวงหารายได้ให้รัฐ กระทรวงการคลังจึงได้นำภาษีมูลค่าเพิ่มมาบังคับใช้แทนภาษีการค้าในปี ค.ศ. 1991 โดยในปัจจุบันสินค้าและบริการทั้งหมดของประเทศไทยมีการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มร้อยละ 7 ยกเว้นสินค้าส่งออกและโรงงานอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริมจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) ที่ได้รับการยกเว้นภาษี โดยหลักการแล้ว ระบบภาษีมูลค่าเพิ่มควรมีผลลดความบิดเบือนทางเศรษฐกิจและเสริมสร้างให้การจัดสรรทรัพยากรในการผลิตของประเทศมีประสิทธิภาพดีขึ้น แต่ในทางปฏิบัติในปัจจุบันกลับมีปัญหาพอสมควรด้านการคืนภาษีแก่ผู้ส่งออก

### มาตรการสิทธิประโยชน์

มาตรการสิทธิประโยชน์สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ สิทธิประโยชน์ทางภาษีอากร และสิทธิประโยชน์ทางการเงิน มาตรการสิทธิประโยชน์ทางภาษีอากร ได้แก่ การส่งเสริมการลงทุนโดยคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน โดยที่ผู้ประกอบการผลิตที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนนั้นมีทั้งผู้ผลิตเพื่อส่งออก ผู้ผลิตเพื่อตลาดในประเทศ และผู้ผลิตในเขตนอกกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ ผู้ผลิตเพื่อการส่งออกอาจได้รับสิทธิประโยชน์พิเศษจากมาตรการอื่น ๆ อีก ได้แก่

การคืนภาษีอากรขาเข้าสินค้าวัตถุดิบ การชดเชยภาษีอากร การจัดตั้งคลังสินค้าทัณฑ์บน และสิทธิพิเศษในเขตอุตสาหกรรมส่งออก มาตรการในกลุ่มหลังนี้มีขึ้นเพื่อชดเชยการบิดเบือนราคาสินค้าและปัจจัยการผลิต อันเกิดจากการคุ้มครองอุตสาหกรรมหลักบางประเภท โดยเป็นการช่วยลดต้นทุนการผลิตของอุตสาหกรรมส่งออกในประเทศ ให้อยู่ในระดับที่สามารถแข่งขันอย่างเสมอภาคกับอุตสาหกรรมในต่างประเทศที่ไม่มีข้อเสียเปรียบ อันเกิดจากมาตรการบิดเบือนราคาต่างๆ ได้

มาตรการสิทธิประโยชน์เพื่อการผลิตและการค้าของภาคอุตสาหกรรมอีกประเภทหนึ่ง คือ มาตรการทางการเงิน ในอดีตธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้ดำเนินการตามมาตรการสินเชื่อระยะสั้น อัตราดอกเบี้ยต่ำแก่ผู้ผลิตอุตสาหกรรมทั่วไปและผู้ผลิตเพื่อส่งออกโดยผ่านธนาคารพาณิชย์ (packing credit) เพื่อลดภาระดอกเบี้ยแก่ผู้ประกอบการเพื่อการส่งออก แต่มาตรการดังกล่าว ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อข้อกล่าวหาว่าเป็นการให้เงินสนับสนุนการส่งออก และเสี่ยงต่อมาตรการ Countervailing Duty (CVD) ของประเทศผู้นำเข้า ดังนั้น ในปลายปี ค.ศ. 1993 ประเทศไทยจึงได้จัดตั้งธนาคารเพื่อการนำเข้าและส่งออก (Export-Import Bank) ขึ้นเป็นครั้งแรก เพื่อปรับปรุงและแก้ไขปัญหอันสืบเนื่องมาจากการใช้มาตรการสิทธิประโยชน์ทางการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทย

จากนโยบายและมาตรการทางด้านการค้าทั้งหมดของประเทศไทย พอสรุปได้ว่าในทศวรรษ 1980 แม้ว่ามาตรการคุ้มครองอุตสาหกรรมบางประเภทยังมีอยู่ แต่สิทธิประโยชน์เพื่อสนับสนุนการส่งออกก็มีมากขึ้นด้วย และเมื่อประกอบกับสภาพแวดล้อมภายนอกซึ่งค่อนข้างดี เช่น ราคาน้ำมันลดลง อัตราการขยายตัวของประเทศพัฒนาแล้วสูงขึ้น และการขยายตัวของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ อุตสาหกรรมส่งออกของไทยจึงสามารถขยายตัวในอัตราสูง

ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1990 เป็นต้นมา รัฐได้มีความพยายามที่จะแก้ไขจุดอ่อนของมาตรการส่งเสริมการส่งออกหลายๆประการ อาทิเช่น การดำเนินการจัดตั้งธนาคารเพื่อการนำเข้าและส่งออก เพื่อเป็นการลดข้อกล่าวหาในเรื่องของการให้การสนับสนุนการผลิตเพื่อการส่งออก สำหรับในส่วนของการมาตรการภาษีรัฐบาลได้มีความพยายามที่จะลดการบิดเบือนของโครงสร้างด้วยการปรับลดอัตราภาษีขาเข้า แนวความคิดในการปรับลดส่วนหนึ่งมาจากการที่ประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกของ WTO และกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อาทิเช่นเช่น AFTA และ APEC ซึ่งต่างมุ่งส่งเสริมให้ลดอุปสรรคทางด้านภาษีและที่มีใช้ภาษี อย่างไรก็ตาม นโยบายส่งเสริมการส่งออก

ของไทยยังคงดำเนินไปในแนวทางปกป้องอุตสาหกรรมบางประเภทควบคู่กันไปกับการขดเชย ภาษีอากรอันเป็นภาระของอุตสาหกรรมส่งออก การศึกษานี้มีจุดประสงค์ในการประเมินการเพิ่ม ผลผลิตหรือผลิตภาพและนโยบายการค้า เพื่อแสวงหาปัจจัยบางส่วนที่จะช่วยเพิ่มขีดความ สามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทย

### 3. การเพิ่มผลผลิตหรือผลิตภาพของอุตสาหกรรมไทย

ในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา ภาคอุตสาหกรรมของประเทศไทยมีการเจริญเติบโต อย่างรวดเร็ว ซึ่งแหล่งที่มาของการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วเช่นนี้สามารถจำแนกได้ทั้งในด้านอุปสงค์และอุปทาน ในการวิเคราะห์แหล่งที่มาของการเจริญเติบโตทางด้านอุปสงค์ (Demand side) จะเป็นการวัดถึงส่วนประกอบของความต้องการของตลาด อันได้แก่ อุปสงค์ภายในประเทศ (domestic demand) อุปสงค์จากการส่งออก (export demand) และอุปสงค์อันเกิดจากการทดแทนการนำเข้า (import - substitution) ส่วนการวิเคราะห์ในด้านอุปทาน (Supply side) จะเป็นการวิเคราะห์แหล่งที่มาของการเจริญเติบโตของผลผลิตที่แท้จริง (real output) อันประกอบด้วย การเจริญเติบโตของปัจจัยการผลิต (Real Input Growth) และการเพิ่มขึ้นของผลิตภาพ หรือการเพิ่มผลผลิต (Total Factor Productivity Growth - TFPG)

ในทางด้านอุปสงค์นั้น การขยายตัวของอุตสาหกรรมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงจากการอาศัยอุปสงค์ภายในประเทศและการทดแทนการนำเข้าเป็นหลัก มาเป็นการอาศัยตลาดส่งออกมากขึ้น ส่วนทางด้านอุปทานนั้นการศึกษาพบว่าแหล่งที่มาของการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมไทยมาจากการเพิ่มขึ้นของปัจจัยการผลิตเป็นส่วนใหญ่ แต่การขยายตัวของการเพิ่มผลผลิตหรือผลิตภาพยังคงมีอัตราต่ำ

ตารางที่ 2.1 แสดงให้เห็นว่า ในช่วง ค.ศ. 1963 ถึง 1991 ผลผลิตที่แท้จริงของภาคอุตสาหกรรมขยายตัวในอัตราร้อยละ 12.7 แต่การเจริญเติบโตของ TFP สูงเพียงร้อยละ 0.92 หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าการเจริญเติบโตของผลผลิตที่แท้จริงส่วนใหญ่ (ร้อยละ 92.8) เนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของปัจจัยการผลิตอันประกอบด้วยวัตถุดิบทุน และแรงงาน มีเพียงประมาณร้อยละ 7.2 เท่านั้นที่เกิดจากการเจริญเติบโตของ TFP นอกจากนั้นการเจริญเติบโตของ TFP ยังมีค่าน้อยกว่าการเจริญเติบโตของปัจจัยการผลิตขั้นปฐมคือ แรงงาน และทุนรวมกันอีกด้วย

ตารางที่ 2.1 TFP Growth of Thailand , 1963-1991

| Period  | Growth rate of manufacturing output | TFP Growth rate | TFP contribution to output growth |
|---------|-------------------------------------|-----------------|-----------------------------------|
| 1963-91 | 12.71                               | 0.92            | 7.24                              |
| 1963-72 | 18.52                               | 0.31            | 1.67                              |
| 1972-74 | 8.34                                | -0.78           | -9.34                             |
| 1974-79 | 12.63                               | 2.40            | 19.00                             |
| 1979-91 | 8.02                                | 0.44            | 6.49                              |

เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น และประเทศอุตสาหกรรมใหม่บางประเทศ เช่น เกาหลีใต้ และไต้หวันแล้ว พบว่าการเจริญเติบโตของ TFP ที่ประมาณได้นี้กล่าวได้ว่ามีค่าที่ต่ำ แต่ถ้าหากเปรียบเทียบการเจริญเติบโตของ TFP กับประเทศกำลังพัฒนา (LDCs) อื่น ๆ แล้ว จะพบว่าอัตราการเจริญเติบโตของ TFP รวมทั้งสัดส่วนของ TFPG ต่อการขยายตัวของผลผลิตที่แท้จริงของอุตสาหกรรมไทยมีค่าไม่แตกต่างกันมากนัก โดยการศึกษาของ Krueger และ Tuncer (1980) ได้ทำการประมาณค่าการเจริญเติบโตของ TFP โดยเฉลี่ยในภาคอุตสาหกรรมของตุรกี พบว่ามีค่าประมาณร้อยละ 2.10 ระหว่างปี ค.ศ. 1963 - 1976 หรือคิดเป็นประมาณร้อยละ 17 ของการเจริญเติบโตของผลผลิตที่แท้จริง Tsao (1985) ทำการประมาณค่าการเจริญเติบโตของ TFP ในภาคอุตสาหกรรมของสิงคโปร์ ระหว่างช่วงปี 1970 - 1979 พบว่ามีค่าประมาณ ร้อยละ 0.69 หรือคิดเป็นร้อยละ 4 ของการเจริญเติบโตของผลผลิตที่แท้จริง Nishimizu และ Robinson (1984) ทำการประมาณค่าการเจริญเติบโตของ TFP ของภาคอุตสาหกรรมในเกาหลีใต้และยูโกสลาเวีย พบว่ามีค่าเป็นร้อยละ 3.71 และ 0.48 หรือคิดเป็นร้อยละ 21 และ 5 ของการเจริญเติบโตของผลผลิตที่แท้จริง ตามลำดับ ขณะที่ Kwak (1994) ทำการประมาณค่าการเจริญเติบโตของ TFP ของภาคอุตสาหกรรมเกาหลีใต้ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1970 -1988 พบว่ามีค่าเป็นร้อยละ 1.50 Okuda (1994) ทำการประมาณค่าการเจริญเติบโตของ TFP ของภาคอุตสาหกรรมในไต้หวัน พบว่ามีค่าเป็นร้อยละ 2.6 ในช่วงปี ค.ศ. 1978 -1991

ส่วนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียใต้ นั้น Kajiwara (1994) ทำการประมาณค่าการเจริญเติบโตของ TFP ในภาคอุตสาหกรรมของฟิลิปปินส์พบว่า ในช่วงปี ค.ศ. 1974 -1979 ที่มีวิกฤติการณ์น้ำมันมีค่าเป็นร้อยละ -3.50 และในช่วงปี ค.ศ. 1984 -1988 มีค่าเพิ่มขึ้นเล็กน้อยเป็นร้อยละ -2.78 Orada (1994) ทำการประมาณค่าการเจริญเติบโตของ TFP ของภาคอุตสาหกรรมในอินโดนีเซีย พบว่า ระหว่างปี ค.ศ. 1985 -1990 มีค่าเป็นร้อยละ 3.6 และลดลงเป็นร้อยละ 2.4 ในปี ค.ศ. 1987 - 1990 ในขณะที่ค่าการเจริญเติบโตของ TFP ของภาคอุตสาหกรรมของมาเลเซียซึ่ง Okamata (1994) ทำการศึกษาพบว่าในระหว่างปี ค.ศ. 1981 - 1985 และ 1986 -1990 TFPG มีค่าเป็นร้อยละ 5.6 และ 9.8 ตามลำดับ ส่วนในอินเดียที่ศึกษาโดย Fujita (1994) พบว่า TFPG ของภาคอุตสาหกรรมในช่วงปี ค.ศ. 1981-1988 มีค่าเพียงประมาณ -0.16 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น

เมื่อเปรียบเทียบผลการศึกษานี้กับงานศึกษาอื่น ๆ ที่ศึกษากรณีประเทศไทยเช่นเดียวกันพบว่า ค่าการเจริญเติบโตของ TFP ที่ได้มีค่าที่ค่อนข้างสอดคล้องไปในทิศทางที่ใกล้เคียงกัน ยกตัวอย่างเช่น การศึกษาของ กิตติ ลิ้มสกุล (1988) ทำการศึกษาในระหว่างปี ค.ศ. 1971 - 1985 พบว่าค่าการเจริญเติบโตของ TFP มีค่าเป็นร้อยละ 1.53 หรือคิดเป็นร้อยละ 19.6 ของการเจริญเติบโตของผลผลิตที่แท้จริง ต่อมา ปราณี ทินกร และฉลองภพ สุสังกรกาญจน์ (1994) ทำการศึกษาในช่วง ค.ศ. 1978 - 1990 พบว่าค่าการเจริญเติบโตของ TFP ของภาคอุตสาหกรรมไทยมีค่าเป็นร้อยละ -0.61 คิดเป็นร้อยละ - 6.8 ของการเจริญเติบโตของผลผลิตที่แท้จริง Shujiro Urata และ Kazuhiko Yokata (1994) ทำการศึกษาในช่วงปี ค.ศ. 1976 -1982 และ 1982 -1988 พบว่าค่าการเจริญเติบโตของ TFP มีค่าเป็นร้อยละ 1.8 และ 0.7 คิดเป็นร้อยละ 27 และ 5.4 ของการเจริญเติบโตของผลผลิตตามลำดับ ไพฑูรย์ ไกรพรศักดิ์ (1995) ทำการศึกษาในช่วงปี ค.ศ. 1971 -1988 ค่าการเจริญเติบโตของ TFP ที่ได้มีค่าเป็นร้อยละ 0.5 หรือคิดเป็นร้อยละ 5.6 ของการเจริญเติบโตของผลผลิตที่แท้จริง

สำหรับประเทศไทย จากการศึกษพบว่า ค่าการเจริญเติบโตของ TFP ในภาคอุตสาหกรรม ในช่วง ค.ศ. 1963 -1991 จำแนกตาม ISIC ระดับ 3 digit มีค่าอยู่ระหว่างร้อยละ -2.5 (อุตสาหกรรมไม้และผลิตภัณฑ์ไม้) ถึง ร้อยละ 2.94 (อุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์) ทั้งนี้อุตสาหกรรมที่มีค่าการเจริญเติบโตของ TFP สูงกว่าระดับเฉลี่ยและมีสัดส่วนของการเจริญเติบโตของ TFP ต่อการเจริญเติบโตของผลผลิตที่แท้จริงที่สูง จะมีทั้งอุตสาหกรรมส่งออก

(exporting industry) อุตสาหกรรมแข่งขันกับการนำเข้า (import - competing industry) และ อุตสาหกรรมที่ไม่ได้แข่งขันกับการนำเข้า (non - import - competing industry) ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้ว อัตราการเจริญเติบโตของ TFP ของอุตสาหกรรมส่งออกจะมีค่าสูงกว่าอุตสาหกรรมแข่งขันกับการนำเข้า

ถึงแม้ว่าอัตราการเจริญเติบโตของ TFP ของภาคอุตสาหกรรมไทยจะต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว และประเทศกำลังพัฒนาบางประเทศก็ตาม แต่ค่าการเจริญเติบโตของ TFP ก็ได้มีค่าเพิ่มขึ้นอย่างช้า ๆ ระหว่างช่วงปี ค.ศ. 1963 - 1979 กล่าวคือในช่วงปี ค.ศ. 1963 - 1970 มีค่าประมาณร้อยละ 0.66 คิดเป็นร้อยละ 3.4 ของการเจริญเติบโตของผลผลิตที่แท้จริง (ร้อยละ 19.34) ในช่วงทศวรรษ 1970 มีค่าเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 1.22 หรือประมาณร้อยละ 10 ของการเจริญเติบโตของผลผลิตที่แท้จริง (ร้อยละ 12.05) อย่างไรก็ตามท้ายสุด ในช่วงประมาณเวลาปี ค.ศ. 1979 ถึง 1991 การเจริญเติบโตของ TFP โดยเฉลี่ยลดลงเป็นร้อยละ 0.44 หรือประมาณร้อยละ 5.5 ของการขยายตัวของผลผลิตที่แท้จริง ซึ่งหมายความว่า ถึงแม้ผลผลิตรวมทั้งการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมขยายตัวสูงในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา แต่ผลิตภาพมิได้เพิ่มขึ้นในอัตราสูง

กล่าวโดยสรุปแล้ว การเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของภาคอุตสาหกรรมไทยนับตั้งแต่ทศวรรษ 1960 โดยเฉลี่ยแล้วสูงกว่าประเทศกำลังพัฒนา อุปสงค์ภายในประเทศและการทดแทนการนำเข้าเป็นสาเหตุที่สำคัญของการเจริญเติบโตในช่วงทศวรรษแรก ๆ ในขณะที่การเจริญเติบโตที่สูงในช่วงปลายทศวรรษ 1980 เนื่องจากการขยายตัวของการส่งออก ภายใต้นโยบายส่งเสริมการส่งออก (export promotion) ที่เริ่มใช้ในช่วงทศวรรษ 1970 อย่างไรก็ตามระหว่างปี ค.ศ. 1963 - 1991 การเจริญเติบโตของ TFP มีสัดส่วนต่อการเจริญเติบโตของภาคอุตสาหกรรมที่ยังต่ำอยู่เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศอุตสาหกรรมใหม่

#### 4. การเปลี่ยนแปลงของมาตรการจูงใจทางการค้า

ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของมาตรการจูงใจทางการค้าซึ่งจะมีผลกระทบต่อ อุตสาหกรรมไทยนั้น รายงานนี้ได้วัดอัตราการคุ้มครองตามราคา (Nominal Rates of Protection)

และอัตราการคุ้มครองที่แท้จริง (Effective Rates of Protection) ในช่วง ค.ศ. 1990-1997 โดยคำนวณทั้งจากอัตราภาษีตามกฎหมาย และอัตราภาษีที่เก็บได้จริง (ดูตารางที่ 2.2 ถึง 2.7) โดยภาษีที่เก็บได้จริงจะมีอัตราต่ำกว่าภาษีตามกฎหมาย เนื่องจากผู้ประกอบการบางประเภทและบางรายได้รับสิทธิประโยชน์พิเศษทางด้านศุลกากรดังที่ได้กล่าวเป็นรายละเอียดมาแล้ว

**ตารางที่ 2.2 อัตราการคุ้มครองตามราคาจากอัตราภาษีตามกฎหมาย 1990-1997**

| ประเภทอุตสาหกรรม              | 1990  | 1992  | 1995  | 1997  |
|-------------------------------|-------|-------|-------|-------|
| อุตสาหกรรมส่งออก              | 35.91 | 32.73 | 10.30 | 8.49  |
| อุตสาหกรรมแข่งขันกับการนำเข้า | 35.05 | 49.30 | 26.23 | 22.98 |
| อุตสาหกรรมอื่นๆ               | 38.12 | 40.05 | 11.33 | 9.11  |
| อัตราการคุ้มครองเฉลี่ย        | 40.00 | 39.71 | 18.81 | 14.17 |
| ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน          | 21.36 | 19.48 | 15.39 | 8.68  |

**ตารางที่ 2.3 อัตราการคุ้มครองตามราคาจากอัตราภาษีที่เก็บได้จริง 1990-1997**

| ประเภทอุตสาหกรรม              | 1990  | 1992  | 1995  | 1997  |
|-------------------------------|-------|-------|-------|-------|
| อุตสาหกรรมส่งออก              | 10.48 | 11.60 | 8.15  | 5.13  |
| อุตสาหกรรมแข่งขันกับการนำเข้า | 14.99 | 13.25 | 10.94 | 9.91  |
| อุตสาหกรรมอื่นๆ               | 7.43  | 7.95  | 3.81  | 3.23  |
| อัตราการคุ้มครองเฉลี่ย        | 11.86 | 11.57 | 6.62  | 5.23  |
| ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน          | 15.90 | 15.87 | 13.22 | 12.68 |

**ตารางที่ 2.4 อัตราการคุ้มครองที่แท้จริงตามแนวคิดของ Balassa และอัตราภาษีตาม  
กฎหมาย 1990-1997**

| ประเภทอุตสาหกรรม              | 1990   | 1992   | 1995  | 1997  |
|-------------------------------|--------|--------|-------|-------|
| อุตสาหกรรมส่งออก              | 27.00  | 21.36  | 5.96  | 3.40  |
| อุตสาหกรรมแข่งขันกับการนำเข้า | 202.63 | 121.91 | 46.74 | 27.48 |
| อุตสาหกรรมอื่นๆ               | 62.29  | 57.55  | 26.05 | 19.47 |
| อัตราการคุ้มครองเฉลี่ย        | 95.52  | 56.79  | 23.81 | 14.78 |
| ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน          | 156.38 | 105.12 | 68.26 | 45.45 |

**ตารางที่ 2.5 อัตราการคุ้มครองที่แท้จริงตามแนวคิดของ Balassa  
และอัตราภาษีที่เก็บได้จริง 1990-1997**

| ประเภทอุตสาหกรรม              | 1990  | 1992  | 1995  | 1997  |
|-------------------------------|-------|-------|-------|-------|
| อุตสาหกรรมส่งออก              | 2.58  | 2.75  | 1.23  | 1.08  |
| อุตสาหกรรมแข่งขันกับการนำเข้า | 39.18 | 30.95 | 15.57 | 12.93 |
| อุตสาหกรรมอื่นๆ               | 26.12 | 26.48 | 16.84 | 10.77 |
| อัตราการคุ้มครองเฉลี่ย        | 29.19 | 24.71 | 13.95 | 10.95 |
| ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน          | 89.05 | 67.95 | 59.10 | 47.42 |

**ตารางที่ 2.6 อัตราการคุ้มครองที่แท้จริงตามแนวคิดของ Corden  
และอัตราภาษีตามกฎหมาย 1990-1997**

| ประเภทอุตสาหกรรม              | 1990  | 1992  | 1995  | 1997  |
|-------------------------------|-------|-------|-------|-------|
| อุตสาหกรรมส่งออก              | 14.72 | 15.17 | 3.28  | 1.97  |
| อุตสาหกรรมแข่งขันกับการนำเข้า | 53.66 | 41.32 | 22.33 | 14.80 |
| อุตสาหกรรมอื่นๆ               | 35.81 | 29.47 | 14.53 | 11.74 |
| อัตราการคุ้มครองเฉลี่ย        | 53.13 | 40.28 | 21.48 | 14.73 |
| ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน          | 82.05 | 66.25 | 25.61 | 16.91 |

**ตารางที่ 2.7 อัตราการคุ้มครองที่แท้จริงตามแนวคิดของ Corden  
และอัตราภาษีที่เก็บได้จริง 1990-1997**

| ประเภทอุตสาหกรรม              | 1990  | 1992  | 1995  | 1997  |
|-------------------------------|-------|-------|-------|-------|
| อุตสาหกรรมส่งออก              | 0.03  | 0.51  | 0.87  | 0.50  |
| อุตสาหกรรมแข่งขันกับการนำเข้า | 21.03 | 17.79 | 9.18  | 7.21  |
| อุตสาหกรรมอื่นๆ               | 9.32  | 7.01  | 4.25  | 3.54  |
| อัตราการคุ้มครองเฉลี่ย        | 15.33 | 12.02 | 8.26  | 5.55  |
| ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน          | 44.93 | 35.49 | 32.98 | 14.97 |

### อัตราการคุ้มครองตามราคา

การศึกษาอัตราการคุ้มครองตามราคาในปี ค.ศ. 1990 ,1992 ,1995 และ 1997 โดยใช้อัตราภาษีตามกฎหมายจะพบว่าอุตสาหกรรมของไทยมีอัตราการคุ้มครองตามราคาเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 40.0 ,39.71 ,18.81 และ 14.17 ตามลำดับ จากตารางที่ 2.2 แสดงให้เห็นว่าอัตราการคุ้มครองตามราคาเฉลี่ยของอุตสาหกรรมในแต่ละปีที่ศึกษามีความแตกต่างกันพอสมควรโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงก่อนและหลังการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภาษี

ผลการศึกษาอัตราการคุ้มครองตามราคาในปี ค.ศ. 1990 พบว่ามีอยู่ถึง 24 อุตสาหกรรม หรือประมาณ 1 ใน 4 ของอุตสาหกรรมรวมที่มีอัตราการคุ้มครองตามราคาสูงเกินร้อยละ 50 และจากตารางเดียวกัน พบว่ามีอุตสาหกรรมอีกราวร้อยละ 60 ที่อัตราการคุ้มครองตามราคามีค่าอยู่ระหว่างร้อยละ 20-50 ส่วนอุตสาหกรรมที่เหลือเป็นอุตสาหกรรมที่มีอัตราการคุ้มครองตามราคาต่ำกว่าร้อยละ 20 สำหรับอุตสาหกรรมที่มีอัตราการคุ้มครองตามราคาสูงสุด 10 อันดับแรก ได้แก่ อุตสาหกรรมโรงงานถัก (98.81) การผลิตพรมและเครื่องปูลาด (95.84) การผลิตเครื่องแต่งกาย (91.65) การผลิตผลิตภัณฑ์หนัง (91.85) การผลิตยานยนต์ (85.97) การผลิตเครื่องสำอาง (84.93) การผลิตเครื่องเรือนที่ทำด้วยโลหะ (77.19) การทอผ้า (71.45) การทำผักและผลไม้กระป๋อง การเก็บรักษาอาหารทะเล โรงงานทำขนมปัง โรงงานทำก๋วยเตี๋ยวและผลิตภัณฑ์ที่คล้ายคลึงกัน การผลิตผงชูรส การต้ม การกลั่นผสมสุรา การอบและบ่มใบยาสูบ การผลิตผลิตภัณฑ์ยาสูบ การผลิตผลิตภัณฑ์พลาสติก การผลิตผลิตภัณฑ์จากดินที่ใช้ในการก่อสร้าง (60.00) ส่วนอุตสาหกรรมที่มีอัตราการคุ้มครองต่ำกว่าร้อยละ 10 มีอยู่เพียง 6 อุตสาหกรรม คือ อุตสาหกรรมการผลิตอาหารสำเร็จรูป การผลิตน้ำมันจากสัตว์ และพืช อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า การผลิตอากาศยาน ผลิตภัณฑ์ข้อโลหะ และการผลิตอุปกรณ์รถไฟ จากผลการศึกษา ที่ได้แสดงให้เห็นว่า อัตราการคุ้มครองมีค่าสูงเกินกว่าร้อยละ 60 มีถึงกว่าร้อยละ 80 ของจำนวนพิกัดทั้งหมด

ในปี ค.ศ. 1995 อุตสาหกรรมของไทยมีอัตราการคุ้มครองตามราคาเท่ากับ ร้อยละ 15.39 ลดลงจากปี ค.ศ. 1990 ถึงหนึ่งเท่าตัว การลดลงของอัตราการคุ้มครองดังกล่าวสาเหตุสำคัญมาจากการปรับลดของอัตราภาษีขาเข้าให้เหลือไม่เกินร้อยละ 60 สำหรับสินค้าที่มีค่า NRP ลดลงจากปี ค.ศ. 1990 มาก ประกอบด้วย กลุ่มสิ่งทอ ซึ่งประกอบด้วย การทอผ้า การผลิตสิ่งทอ และสิ่งถักสำเร็จรูป โรงงานถัก และการผลิตเครื่องแต่งกาย การลดลงของค่า NRP กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มของเคมีและเคมีภัณฑ์ และกลุ่มที่สามเป็นกลุ่มของเครื่องจักร อาทิเช่น การผลิตเครื่องจักร และอุปกรณ์ทางการเกษตร การผลิตเครื่องจักรที่ใช้ประดิษฐ์เครื่องมือและโลหะ การผลิตเครื่องจักรและอุปกรณ์พิเศษ การผลิตเครื่องจักร เครื่องมือที่ใช้ในสำนักงานและครัวเรือน และการผลิตเครื่องจักรและเครื่องไฟฟ้าสำหรับโรงงานอุตสาหกรรม สำหรับอุตสาหกรรมที่มีอัตราการคุ้มครองเปลี่ยนแปลงไม่มาก เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมอาหารแปรรูป โรงฟอกหนังและการแต่งสำเร็จ ยาง และผลิตภัณฑ์ยาง และอุตสาหกรรมเหล็กและผลิตภัณฑ์จากเหล็ก

ส่วนอัตราการคุ้มครองอุตสาหกรรมที่คำนวณจากอัตราภาษีที่เก็บจริงนั้นมีค่าต่ำกว่าอัตราภาษีตามกฎหมายถึงเกือบเท่าตัว กล่าวคือ อัตราการคุ้มครองตามราคาโดยใช้อัตราภาษีที่เก็บจริงมีค่าเท่ากับร้อยละ 15.15 13.58 8.62 และ 6.92 ในปี ค.ศ. 1990 1992 1995 และ 1997 ตามลำดับ อัตราการคุ้มครองตามราคาของอุตสาหกรรมไทยในปี ค.ศ. 1990 มีค่าระหว่างร้อยละ 0-60 โดยอุตสาหกรรมส่วนใหญ่มีอัตราการคุ้มครองอยู่ในช่วงร้อยละ 20-40 อุตสาหกรรมที่มีอัตราการคุ้มครองเกินกว่าร้อยละ 40 มีอยู่เพียง 6 อุตสาหกรรม คือ โรงงานทำขนมปัง โรงงานทำก๋วยเตี๋ยวและผลิตภัณฑ์ที่คล้ายคลึงกัน การผลิตผงชูรส การอบ การบ่มใบยาสูบ การผลิตพรมและเครื่องปูลาด และการผลิตเครื่องเรือนที่ทำด้วยโลหะ ถ้าพิจารณาอุตสาหกรรมในกลุ่มนี้ จะพบว่าจำนวนอุตสาหกรรมที่มีอัตราการคุ้มครองสูงมีจำนวนน้อยกว่ากรณีที่พิจารณาจากอัตราภาษีตามกฎหมายถึง 3 เท่าตัว เหตุที่เป็นเช่นนั้น เนื่องมาจากอุตสาหกรรมที่ไม่อยู่ในกลุ่มนี้เป็นอุตสาหกรรมที่ได้รับสิทธิประโยชน์ในด้านภาษี อาทิเช่น เช่น การคืนภาษี การชดเชยการส่งออก และการยกเว้นภาษีขาเข้าสำหรับเครื่องจักรหรือวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต จึงทำให้อุตสาหกรรมที่ได้รับการคุ้มครองสูงเหลือเพียงอุตสาหกรรมที่ผลิตเพื่อการบริโภคภายในประเทศที่ได้รับสิทธิประโยชน์น้อย ส่วนอุตสาหกรรมที่มีอัตราการคุ้มครองเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 20 มีอยู่ราวร้อยละ 50 ของอุตสาหกรรมทั้งหมด ซึ่งอุตสาหกรรมที่อยู่ในกลุ่มนี้จะกระจายอยู่ในอุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมสิ่งทอ อุตสาหกรรมเครื่องจักร และอุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้า

โครงสร้างของการคุ้มครองเริ่มเปลี่ยนแปลงภายหลังการเริ่มใช้โครงสร้างภาษีใหม่ในปี ค.ศ. 1995 อุตสาหกรรมส่วนใหญ่มีค่า NRP ลดลง ยกเว้น การผลิตน้ำมันจากสัตว์และพืช การต้ม กลั่นสุรา โรงเบียร์ อุตสาหกรรมเครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ และน้ำอัดลม การผลิตผลิตภัณฑ์ใบยาสูบ การผลิตเครื่องแต่งกาย การผลิตเครื่องสำอาง การผลิตกระเบื้องเคลือบและเครื่องปั้นดินเผา อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า และการผลิตเครื่องดนตรีและเครื่องกีฬา ส่วนอุตสาหกรรมที่มีอัตราการคุ้มครองลดลงกว่าร้อยละ 50 ประกอบด้วย อุตสาหกรรมเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เชือก การผลิตผลิตภัณฑ์จากไม้และไม้ก๊อก การผลิตเครื่องเรือนและเครื่องตกแต่งทำด้วยไม้ การผลิตผลิตภัณฑ์กระดาษ การพิมพ์และการโฆษณา การผลิตเคมีภัณฑ์ขั้นอุตสาหกรรมมูลฐาน การผลิตยางสนสังเคราะห์ วัสดุพลาสติก การผลิตผลิตภัณฑ์เคมีอื่น ๆ ผลผลิตอื่น ๆ จากน้ำมันปิโตรเลียม การผลิตแก้วและผลิตภัณฑ์จากแก้ว การผลิตผลิตภัณฑ์คอนกรีต การผลิตผลิตภัณฑ์โลหะอื่น ๆ การผลิตเครื่องยนต์และกังหัน การผลิตเครื่องจักรและอุปกรณ์

ทางการเกษตร การผลิตเครื่องจักรเครื่องมือที่ใช้ในสำนักงานและครัวเรือน และการผลิตอุปกรณ์ทางการถ่ายภาพ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มสินค้าแข่งขันกับการนำเข้า

อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาอัตราการคุ้มครองในช่วง ค.ศ. 1990-1997 จะพบว่ามีข้อที่นำสังเกตอย่างน้อย 2 ประการ ประการแรกแม้ว่าอัตราการคุ้มครองตามราคาจะมีค่าสูงมากโดยเฉพาะจากการพิจารณาจากอัตราภาษีตามกฎหมายแต่นั้นไม่ได้หมายความว่าอุตสาหกรรมที่มีค่า NRP สูง จะเป็นอุตสาหกรรมที่รัฐต้องการให้ความคุ้มครอง อาทิเช่น ในกลุ่มสิ่งทอ และกลุ่มเครื่องหนัง การมีค่า NRP เนื่องจากต้องการใช้ภาษีนำเข้าเป็นตัวป้องกันการนำเข้าสินค้าฟุ่มเฟือยจากต่างประเทศ โดยจะสังเกตได้ว่าสินค้าที่มีการกำหนดอัตราภาษีนำเข้าสูงนั้นมักจะเป็นสินค้าที่มีคุณภาพแตกต่างจากสินค้าที่ผลิตในประเทศ ประการที่สองความลำเอียงที่เกิดขึ้นจากมาตรการภาษียังคงมีอยู่ แม้ว่าโดยภาพรวมแล้วอุตสาหกรรมจะได้รับการคุ้มครองที่ลดลง แต่อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างของอัตราภาษีรายอุตสาหกรรมซึ่งวัดโดยค่าความแปรปรวนยังลดลงไม่มากนัก

### อัตราการคุ้มครองที่แท้จริง

ผลการศึกษาอัตราการคุ้มครองที่แท้จริง (ERP) ตามแนวคิดของ Balassa โดยใช้อัตราภาษีตามกฎหมาย ในปี ค.ศ. 1990 1992 1995 และ 1997 พบว่า อุตสาหกรรมไทยมีค่า ERP เท่ากับร้อยละ 95.52 56.79 23.81 และ 14.78 ตามลำดับ ขณะที่ ERP ตามแนวคิดของ Corden มีค่าเท่ากับร้อยละ 53.13 48.28 21.48 และ 14.73 ปี ค.ศ. 1990 เป็นปีที่มีอุตสาหกรรมแต่ละประเภทได้รับความคุ้มครองไม่เท่าเทียมกันมากที่สุด และในปี ค.ศ. 1997 ซึ่งเป็นปีที่มีแผนปรับลดจำนวนอัตราภาษีจาก 39 อัตรา เหลือเพียง 6 อัตรานั้น อัตราการคุ้มครองโดยเฉลี่ยจะลดลงและโครงสร้างภาษีจะมีความเป็นกลางมากขึ้น

หากวัดอัตราการคุ้มครองที่แท้จริงโดยใช้ภาษีที่เก็บได้จริงแล้ว พบว่า ERP ของทั้งสองวิธี Balassa และ Corden มีอัตราต่ำลงโดยเฉลี่ยทุกอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมแข่งขันกับการนำเข้ามีค่า ERP เฉลี่ยสูงสุด ภายในกลุ่มเดียวกันนี้ พบว่าค่า ERP มีความแตกต่างกันพอสมควร โดยมีค่า ERP อยู่ระหว่างร้อยละ -18 ถึง 286 สินค้าที่มีอัตราการคุ้มครองสูงก่อนและหลังการเปลี่ยนแปลงภาษี คือ การผลิตสบู่และผลิตภัณฑ์ในการทำความสะดวก การผลิตผลิตภัณฑ์โลหะอื่น ๆ

และการผลิตยานยนต์ อุตสาหกรรมที่มีค่า ERP ต่ำ ประกอบด้วย อุตสาหกรรมน้ำมันปิโตรเลียม อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า การผลิตเครื่องจักรที่ใช้ประดิษฐ์เครื่องมือและโลหะ การต่อและซ่อมแซมเรือ การผลิตอุปกรณ์รถไฟ การผลิตอากาศยาน และการผลิตอุปกรณ์เกี่ยวกับงานวิทยาศาสตร์ ขณะที่สินค้าที่รัฐเคยให้ความคุ้มครอง อาทิเช่น การผลิตยางสนสังเคราะห์ วัสดุพลาสติก ยังคงเป็นอุตสาหกรรมที่ได้รับการคุ้มครองสูงจนถึงปัจจุบัน

ในกลุ่มอุตสาหกรรมอื่น ๆ สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นอุตสาหกรรมที่ทำการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการภายในประเทศเป็นหลัก อันได้แก่ โรงงานทำขนมปัง โรงงานทำก๋วยเตี๋ยวและผลิตภัณฑ์ที่คล้ายคลึง การผลิตผลิตภัณฑ์จากกระดาษ การผลิตซีเมนต์ การผลิตผลิตภัณฑ์คอนกรีต และการผลิตรถจักรยานยนต์ รถจักรยานและรถเข็น อุตสาหกรรมเหล่านี้เป็นอุตสาหกรรมที่มีค่า ERP สูง ซึ่งเกิดจากการตั้งกำแพงภาษีนำเข้าสำหรับสินค้าสำเร็จรูปไว้ในอัตราที่สูงเพื่อลดการนำเข้าสินค้าเหล่านี้จากต่างประเทศ ประเภทที่สองเป็นสินค้าที่ต้องพึ่งพาวัตถุดิบจากต่างประเทศ อาทิเช่น การผลิตผลิตภัณฑ์โลหะและอโลหะ อุตสาหกรรมประเภทนี้จึงมีค่า ERP ค่อนข้างต่ำ

แต่ถึงแม้ว่าโดยรวมแล้วอุตสาหกรรมส่งออกจะได้รับการคุ้มครองในอัตราต่ำกว่าอุตสาหกรรมอื่น ๆ อุตสาหกรรมส่งออกบางประเภทมีค่า ERP สูง อาทิเช่น การผลิตกาแฟและชา การผลิตผลิตภัณฑ์อาหารอื่น ๆ การที่อุตสาหกรรมทั้งสองมีค่า ERP สูงเกิดจากสินค้านี้ดังกล่าวมีการควบคุมปริมาณการนำเข้าและอัตราภาษีนำเข้าของสินค้านี้ดังกล่าวนั้นมีอัตราภาษีนำเข้าที่สูง ส่วนอุตสาหกรรมส่งออกหลายประเภทของไทย เช่น อาหารทะเล ข้าว ยางแผ่นและยางก้อน และอัญมณีและเครื่องประดับมีค่า ERP เป็นลบ เป็นที่สังเกตว่า อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องแต่งกายซึ่งเป็นสินค้าออกสำคัญของไทยมีอัตราการคุ้มครองในระดับปานกลาง ส่วนการผลิตอุปกรณ์วิทยุ โทรศัพท์ และคมนาคม และการผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้าและชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งเป็นสินค้าส่งออกสำคัญในช่วงต้นทศวรรษ 1990 นั้น พบว่ามีค่า ERP ค่อนข้างต่ำ

จากการสรุปของผลการศึกษาในส่วนนี้พบว่า โครงสร้างภาษีจากต้นทศวรรษ 1990 จนถึงปัจจุบันยังคงจะต้องปรับทางด้านความเป็นกลางต่อไป เนื่องจากอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้ายังคงเป็นอุตสาหกรรมที่ได้รับการคุ้มครองสูงสุด ในขณะที่อุตสาหกรรมส่งออกมีอัตราการคุ้มครองที่แท้จริงต่ำ การส่งเสริมการส่งออกตามนโยบายการค้าในปัจจุบันจำเป็นต้องอาศัยมาตรการ

การค้าภายใน มาตราการชดเชยภาษี และมาตรการสิทธิประโยชน์พิเศษอื่น ๆ เพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิตของผู้ส่งออกซึ่งถ้าหากระบบไม่มีความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพแล้ว ผู้ส่งออกจะไม่สามารถได้รับสิทธิประโยชน์และจะเป็นอุปสรรคต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมอีกด้วย

## 5. ข้อสรุป

ผลผลิตรวมทั้งการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมขยายตัวสูงในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาแต่ผลิตภาพมิได้เพิ่มในอัตราสูง อันที่จริงแล้ว สัดส่วนของการเพิ่มขึ้นของผลิตภาพต่อการขยายตัวของผลผลิตที่แท้จริงของอุตสาหกรรมยังต่ำกว่าร้อยละ 10 ซึ่งหมายความว่าความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทยจะผันแปรโดยง่ายต่ออัตราเงินเฟ้อ อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ และการเพิ่มขึ้นของต้นทุนการผลิตไม่ว่าจะเป็นวัตถุดิบ แรงงาน และปัจจัยทุน ซึ่งโดยนัยนี้แล้ว การส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพและผลิตภาพจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทย นอกจากนั้น นโยบายและมาตรการการค้าที่เหมาะสมจะเอื้ออำนวยต่อการลดต้นทุนวัตถุดิบ สินค้ากึ่งสำเร็จรูป และเครื่องมือเครื่องจักร การมีโครงสร้างภาษีและสิ่งจูงใจอื่น ๆ ที่เป็นกลางจะช่วยลดการบิดเบือนราคาสินค้าและราคาปัจจัยการผลิต ตลอดจนจะเป็นการเปิดโอกาสให้การตัดสินใจของผู้ผลิตและกลไกตลาดดำเนินไปได้โดยธรรมชาติ ซึ่งในที่สุดจะส่งเสริมให้การจัดสรรทรัพยากรในการผลิตของประเทศมีประสิทธิภาพและผลิตภาพที่สูงขึ้น

การศึกษาพบเพิ่มเติมว่า โดยรวมแล้วภาษีศุลกากรของไทยมีแนวโน้มลดลงตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1990 แต่ความแตกต่างของอัตราภาษียังคงมีอยู่ นโยบายของรัฐในการปรับโครงสร้างภาษีโดยการลดจำนวนอัตราภาษีให้เหลือเพียง 6 อัตรานั้น ถ้าหากสามารถนำไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมได้แล้ว จะช่วยให้ระบบภาษีมีความเป็นกลางมากขึ้นและจะเป็นประโยชน์ทางด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและความสามารถในการแข่งขัน อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทยยังต้องอาศัยปัจจัยอื่นนอกเหนือไปจากนโยบายการค้าที่เหมาะสม ปัจจัยอื่นที่สำคัญคือ การเพิ่มขีดความสามารถด้านเทคโนโลยี ตลอดจนการเพิ่มทักษะบุคลากรทุกระดับ ทั้งนี้เพื่อให้การปรับโครงสร้างการผลิตและการส่งออกจากอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานมากไปเน้นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่มสูงเป็นไปอย่างรวดเร็ว นอกจากนั้น การส่งเสริม

การลงทุนในสิ่งสาธารณูปโภคพื้นฐานจะช่วยเสริมสร้างผลิตภาพของอุตสาหกรรมไทยให้เพิ่มสูงขึ้นได้มาก

**บทบาทของสถาบันในภาครัฐบาลและภาคเอกชน  
ที่มีต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน  
ของอุตสาหกรรมไทย**

**โดย**

**ดร.อรุณ เกียรติสาร  
ดร.สุทธิพันธ์ จิราธิวัฒน์  
อ.รสดา เวชฎาพันธ์**

**มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์**

## บทบาทของสถาบันในภาครัฐบาลและภาคเอกชนที่มีต่อการ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทย

### ความสำคัญของปัญหา

ความสำเร็จของประเทศที่พัฒนาแล้วในอดีตที่ผ่านมาเกิดจากการที่ภาครัฐบาลและภาคเอกชนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ในทางปฏิบัติ รัฐบาลจะเป็นผู้กำหนดนโยบายเพียงบางด้านเท่านั้น ส่วนหน่วยธุรกิจจะเป็นผู้เก็บเกี่ยวผลประโยชน์ในตลาดโลกตามความสามารถเฉพาะตัว ทั้งนี้โดยความสำเร็จจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเปิดเสรี ปัจจุบันกฎเกณฑ์ในเรื่องความสามารถในการแข่งขันของโลกได้เปลี่ยนไป และจะมีผลต่อเศรษฐกิจประเทศต่าง ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในรายงานของ World Economic Forum และ IMD ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ (The World Competitiveness Report (1994) ได้ระบุว่า กลุ่มเศรษฐกิจในเอเชียตะวันออกเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ เพราะแทบจะสามารถผลิตทุกสิ่งทุกอย่างได้แล้วในภูมิภาคนี้ ดังนั้นจึงได้แนะนำให้ยุโรปและสหรัฐอเมริกาต้องปรับบทบาทของตน

ในทศวรรษ 1980 ประเทศที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมในระดับสูง ได้สนใจศึกษาความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรม นักเศรษฐศาสตร์กลุ่มใหม่ เช่น Paul Krugman, John Zysman และ Laura Tyson ได้เสนอให้รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมความสามารถในการแข่งขัน เช่น นโยบายการค้าเชิงกลยุทธ์ นโยบายอุตสาหกรรม และนโยบายเทคโนโลยี เพื่อให้รัฐบาลเข้ามามีบทบาทในการจัดการคัดเลือกอุตสาหกรรม และสนับสนุนด้านการค้าและการผลิตเป็นพิเศษ รัฐบาลสหรัฐอเมริกาจึงได้จัดตั้ง Competitiveness Policy Council ขึ้นมา เพื่อศึกษาจุดอ่อนและจุดแข็งที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศของสหรัฐฯ ตลอดจนจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อให้สามารถสร้างและรักษาอุตสาหกรรมผู้นำเศรษฐกิจและการเมืองของโลกไว้ได้ โดยมีหลักเกณฑ์ 4 ประการ คือ ประการแรก สินค้าและบริการควรจะสามารถเปรียบเทียบทั้งคุณภาพและราคากับต่างประเทศได้ ประการที่สอง การขายสินค้าและบริการเหล่านี้ควรจะทำให้

เศรษฐกิจของสหรัฐมีการขยายตัวอย่างเพียงพอ เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ชาวอเมริกันโดยรวม ประการที่สาม การลงทุนทางด้านปัจจัยการผลิต ซึ่งได้แก่ แรงงานและทุนที่จำเป็นสำหรับการผลิตสินค้าและบริการ ควรจะได้รับการสนับสนุนทางการเงินโดยเงินออมของชาติ ทำให้ประเทศไม่ต้องประสบปัญหาการเป็นหนี้มาก ประการที่สี่ ประเทศจะต้องจัดหาสิ่งจำเป็นที่เหมาะสมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ทั้งนี้โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความต่อเนื่องระยะยาว

ประเทศเอเชียตะวันออกไม่ว่าจะเป็น ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ หรือ ไต้หวัน ประสบความสำเร็จในการแข่งขันในตลาดโลกได้เนื่องจากมีความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐบาลและเอกชน รัฐบาลจะต้องมีความสามารถในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจ และกลไกทางสถาบันที่ดี ตัวอย่างเช่น ธนาคารกลาง ที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้การขยายตัวของเศรษฐกิจเป็นไปด้วยดี เพราะมีภาวะเงินเฟ้อไม่สูงมากนัก โดยเฉพาะในญี่ปุ่นได้มีการใช้นโยบายของรัฐบาลเข้าไปช่วยแก้ไขความล้มเหลวของตลาด เพื่อก่อให้เกิดความสามารถทางการลงทุนเอกชนเชิงพลวัต นอกจากนี้ยังมีการแจกจ่ายเทคโนโลยีที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ และส่งเสริมให้ผู้ประกอบการสร้างตลาดต่างประเทศอีกด้วย

ประเทศไทยมีลักษณะการพัฒนาที่คล้ายกับประเทศในเอเชียตะวันออก ปัจจุบันไทยได้สูญเสียความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในสินค้าส่งออกที่เน้นแรงงานเข้มข้นแล้ว และกำลังก้าวต่อไปสู่การพัฒนาการผลิตที่ใช้ความรู้ความเข้าใจที่เข้มข้นขึ้น (knowledge intensive) ระดับการพัฒนาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างเทคโนโลยี แรงงานที่มีฝีมือ ตลอดจนความสามารถในการประกอบการ และโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้ออำนวย นอกจากนี้ ประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะต้องประสบปัญหาการแข่งขันในตลาดต่างประเทศ โดยเฉพาะในการปกป้องสินค้าอุตสาหกรรมในประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ยุโรปตลาดเดียว และเขตการค้าเสรีในอเมริกาเหนือ เป็นต้น ซึ่งหมายความว่าสินค้าที่ผลิตเพื่อการส่งออกจะต้องเข้มงวดมากขึ้นในเรื่องสัดส่วนผลผลิตในท้องถิ่น มาตรฐานสินค้า โดยเฉพาะประเด็นที่เชื่อมโยงกับแรงงานและสิ่งแวดล้อม ประกอบกับมีประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคไล่กวาดตามมา เช่น อินโดนีเซีย จีน เวียดนาม เป็นต้น ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงในภาคอุตสาหกรรมที่เชื่อมโยงกับต่างประเทศของเศรษฐกิจไทย จะมีความสัมพันธ์กับกระบวนการปรับเปลี่ยนความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของภูมิภาค สิ่งที่น่าจะพิจารณาก็คือ สถาบันทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนจะสามารถปรับตัวรับภาวะการแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศให้เหมาะสมกับการพัฒนาอุตสาหกรรมไทยได้อย่างไร โดยเฉพาะในด้านความได้เปรียบโดย

เปรียบเทียบในการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ เพื่อก้าวเข้าสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีสูงอย่างเต็มตัวในอนาคต ประเทศไทยจำเป็นต้องพัฒนาความสามารถในการแข่งขันในอนาคต 3 ด้านด้วยกัน คือ

- โครงสร้างพื้นฐาน ปัจจุบันไทยยังขาดแคลนมาก นอกจากจากนี้ก็ยังมีความล่าช้าและไม่มีประสิทธิภาพในการให้บริการ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อต้นทุนการผลิตและความสามารถในการแข่งขัน
- ทรัพยากรมนุษย์ ประเทศไทยยังขาดบุคลากรที่มีคุณภาพและทักษะ สถาบันการศึกษายังไม่สามารถผลิตบุคลากรในหลายสาขาอาชีพที่จำเป็นในการผลิตที่สำคัญได้พอเพียง
- การวิจัยและพัฒนา แม้ประเทศไทยจะได้เริ่มสนับสนุนในเรื่องนี้ไปบ้างแล้ว แต่ก็ยังขาดแคลนการลงทุนในด้านนี้จากภาคเอกชน ซึ่งส่วนใหญ่ยังไม่ได้ให้ความสำคัญนัก

### วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

- เพื่อศึกษาความสำคัญของสถาบันในภาครัฐบาลและเอกชน ที่มีต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม
- เพื่อวิเคราะห์บทบาทของสถาบันในภาครัฐบาลและภาคเอกชนที่มีต่อการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทย
- เพื่อชี้ให้เห็นถึงประสิทธิผลของสถาบันในภาครัฐบาลและเอกชนที่มีต่อความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทย
- เพื่อเสนอแนะแนวทางให้สถาบันในภาครัฐบาลและเอกชนมีบทบาทในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทย

### วิธีวิจัย

การวิจัยบทบาทของสถาบันในภาครัฐบาลและเอกชนที่มีต่อความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทย จะกำหนดขอบเขตขั้นต้น โดยจะศึกษาเฉพาะสถาบันในภาครัฐบาลและเอกชนในประเทศไทย และการเชื่อมโยงของสถาบันทั้งสอง ทั้งนี้โดยพิจารณาจากความสามารถในการช่วยลดต้นทุนการผลิตในด้านต่าง ๆ เช่น การให้ข้อมูลข่าวสาร การฝึกอบรม การวิจัย

และพัฒนา เครือข่ายประสานงาน เป็นต้น ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพของหน่วยผลิต เพื่อให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันเพิ่มมากขึ้น

การวิจัยจะระบุ (identify) ประเด็นหลักที่จะเป็นประเด็นร่วม (common) ในการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทย ซึ่งจะได้มาจากการสัมภาษณ์และการศึกษาจากเอกสาร จะครอบคลุมประเด็นต่อไปนี้คือ โครงสร้างพื้นฐาน ทรัพยากรมนุษย์ เทคโนโลยี นอกจากนี้จะมีการเสนอกรณีศึกษาเกี่ยวกับ อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ และอุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร เพื่อชี้ให้เห็นถึงประเด็นสำคัญดังกล่าว

### **สถาบันและการพัฒนาอุตสาหกรรม**

สถาบัน คือ กฎเกณฑ์ในการดำเนินกิจกรรม (rule of the game) ในสังคม กล่าวได้ว่าสถาบัน คือ ข้อบังคับหรือข้อจำกัดที่มนุษย์คิดขึ้นมาเพื่อใช้ในการกำหนดรูปแบบของการมีปฏิสัมพันธ์ (interaction) ของมนุษย์ สถาบันอาจอยู่ในรูปที่เป็นทางการ เช่น กฎระเบียบ ที่มนุษย์สร้างขึ้นมา หรืออาจอยู่ในรูปที่ไม่เป็นทางการ เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นต้น บทบาทของสถาบันในสังคม คือ การลดความไม่แน่นอน และจัดตั้งโครงสร้างถาวรสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ กรอบของสถาบัน คือ ปัจจัยที่กำหนดการเกิดและวิวัฒนาการขององค์กรต่าง ๆ ในสังคม และในทางกลับกัน องค์กรเหล่านี้ก็มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของสถาบันเช่นกัน องค์กรอาจจะเป็นได้ทั้งองค์กรทางการเมือง องค์กรทางสังคม อาจจะเป็นองค์กรทางการศึกษา หรืออาจจะเป็นองค์กรทางเศรษฐกิจก็ได้

การเปลี่ยนแปลงของสถาบันเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน อาจเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจาก กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ การบังคับใช้กฎหมาย เป็นต้น หรืออาจเป็นการวิวัฒนาการที่ละเล็กละน้อย การเปลี่ยนแปลงเกิดจากการที่ ผู้ประกอบการที่อยู่ในองค์กรทางการเมืองและเศรษฐกิจมีแนวความคิดว่าเขาอาจทำให้สิ่งต่าง ๆ ดีกว่าเดิมได้ อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจะขึ้นอยู่กับข้อมูลข่าวสาร ที่ได้รับและวิธีการที่ใช้ในการจัดการข้อมูล ในทางปฏิบัติผู้ตัดสินใจมักจะต้องตัดสินใจจากข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ และมีข้อจำกัดทางปัญญาในการกรอง จัดระบบ และใช้ข้อมูล ประกอบกับมีข้อจำกัดในการตีความสภาพแวดล้อม กฎระเบียบ และการดำเนินงาน ทำให้มีทางเลือกที่จำกัด และอาจเลือกทางเลือกที่ไม่มีประสิทธิภาพได้ ผลก็คือความไม่แน่นอน